

Rapport van onderzoek

Onderzoeksrapport nr: 2012009902
Defensieonderdeel: Koninklijke Landmacht
Onderdeel / eenheid: School Luchtmobiel – Schaarsbergen
Aanleiding onderzoek: Op 8 juni 2011 is sergeant Van Geffen circa anderhalf uur na een training Militaire Zelf Verdediging, als onderdeel van de Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel, buiten bewustzijn geraakt en overgebracht naar het ziekenhuis in Weert. In het ziekenhuis bleek dat er sprake was van ernstig hersenletsel. Sergeant Van Geffen is op 14 juni 2011 overleden.
Datum voorval: 8 juni 2011
Plaats voorval: MOB-complex in Weert

Opdrachtgever: Commandant Landstrijdkrachten luitenant-generaal M.C. de Kruif
Uitvoeringsdatum: 18 oktober 2011 – 1 mei 2012
Datum rapport: 1 mei 2012

Colofon

Staf Commando Landstrijdkrachten

Afdeling Reservisten Aangelegenheden
Herculeslaan 1
MPC 55 A
Postbus 90004
3509 AA Utrecht

Contactpersoon   Kol Bastin, M.J.H.M.

Opdrachtgever   C-LAS

Projectnummer   2012009902

Managementsamenvatting

Aanleiding

Toekomstige kaderleden van de Luchtmobiele Brigade volgen een training om onder zware operationele omstandigheden leiding te kunnen geven. Een onderdeel van deze Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel is een parcours waarbij de cursisten gevechtsbereidheid moeten tonen.

Op 8 juni 2011 werd een gevechtsbereidheidparcours uitgevoerd als onderdeel van de VAKOL 2011-2. Circa anderhalf uur na het doorlopen van het parcours is sergeant Van Geffen buiten bewustzijn geraakt en overgebracht naar het ziekenhuis in Weert. In het ziekenhuis bleek dat er sprake was van ernstig hersenletsel. Sergeant Van Geffen is op 14 juni 2011 overleden.

Eén van de doelen van dit onderzoek is het onderkennen van verbetermaatregelen die herhaling van dergelijke voorvallen kunnen helpen voorkomen. Het doel is nadrukkelijk niet het onderzoeken van een eventueel causaal verband tussen het overlijden van Sgt Van Geffen en het volgen van het gevechtsbereidheidparcours tijdens de VAKOL.

Opzet onderzoek

Na de analyse van de opdracht is de Commissie van Onderzoek gestart met het verzamelen van relevante bronnen en feiten ten aanzien van de Voortgezette Kader Opleiding Luchtmobiel in het algemeen en de Militaire Zelfverdediging aspecten in het bijzonder. Vervolgens is deze informatie geanalyseerd en zijn conclusies getrokken. Vanuit deze conclusies heeft de commissie haar aanbevelingen geformuleerd. Er is zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van de documenten die door het Openbaar Ministerie aan de commissie zijn verstrekt. Daarnaast zijn aanvullende semistrukturale interviews gehouden. Bij de analyse van bronnen en feiten is gebruik gemaakt van de Tripod Beta-methodiek.

Belangrijkste conclusies en aanbevelingen

Een belangrijke conclusie van de commissie is het ontbreken van eenduidig defensiebreed beleid met betrekking tot Mentale vorming. Dit geldt ook voor Militaire Zelfverdediging.

Het is niet duidelijk wie binnen defensie de autoriteit is op het vakgebied Militaire Zelfverdediging en wie verantwoordelijk is voor het beleid hieromtrent en de uiteindelijke invulling. Het gevolg is dat Militaire Zelfverdediging op verschillende manieren wordt geïnterpreteerd en uitgevoerd, zowel binnen defensie als binnen het CLAS.

Het verschil in interpretatie leidt tot verwarring over niet alleen het aspect Militaire Zelfverdediging, maar ook het aspect gevechtsbereidheid en vooral de relatie tussen deze aspecten.

Binnen het CLAS zijn verschillende inzichten hoe gevechtsbereidheid getraind en of getoetst zou kunnen worden¹. Dit leidt er toe dat in de praktijk verschillende methoden gebruikt worden om gevechtsbereidheid te toetsen. Momenteel wordt in dit kader voornamelijk aandacht besteed aan de fysieke component. De training van de mentale component wordt veelal en impliciet gerelateerd aan de fysieke prestaties van een cursist.

De commissie vindt het van belang dat nader onderzocht wordt op welke andere wijze gevechtsbereidheid getoetst zou kunnen worden. Als dit aspect toetsbaar blijkt, borg dan eenduidige toepassing van het gebruik van deze methode binnen de gehele krijgsmacht. Niet alleen de fysieke prestaties moeten worden gebruikt als graadmeter bij de training, ook de mentale component verdient een meer prominente rol. Een door C-OTCO nader op te stellen 'Beleidskader Mentale Vorming' dient ondermeer duidelijk aan te geven wat gevechtsbereidheid is en de wijze waarop dit getraind en eventueel getoetst wordt, inbegrepen de hieraan gekoppelde taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Ook dient te worden vastgesteld welke parameters moeten worden gemeten om meer inzicht te verkrijgen in de fysiologische gesteldheid van de cursist. Tevens dient te worden vastgesteld op welke wijze deze parameters moeten worden gemonitord.

Binnen de scope van het gehouden onderzoek blijkt in de praktijk voor meerdere onderwerpen op verschillende niveaus onduidelijkheid te bestaan over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met onder meer als gevolg dat veel ruimte op uitvoerend niveau ontstaat. Hierdoor zien medewerkers zich (vanzelfsprekend) genoodzaakt taken uit te voeren en de hiermee samenhangende verantwoordelijkheid te nemen zonder zich er altijd bewust van te zijn of ze wel beschikken over de juiste bevoegdheid, kennis en expertise.

Uit het onderzoek is gebleken dat er een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) School Luchtmobiel is uit 2008, evenals een RI&E van LO/Sportorganisatie CLAS uit 2010. Beide RI&E's zijn destijds getoetst door de Arbodienst Defensie. De eerstgenoemde is evenwel niet gericht op het in kaart brengen van risicovolle processen. Daarnaast wordt in deze RI&E's alleen ingegaan op het vaste personeelsbestand en niet op de VAKOL en/of de instructeurs die de VAKOL verzorgen en/of de cursisten die deze VAKOL volgen. Een gedegen risicoanalyse van de VAKOL ontbreekt. Deze risicoanalyse zou deel kunnen uitmaken van de RI&E School Luchtmobiel. Hoewel de lijn verantwoordelijk is voor het (laten) uitvoeren hiervan blijkt in de praktijk dat vooral uitvoerenden laag in de organisatie probleemeigenaar

---

¹ In het artikel 'Verbindelaars 'slaags' met politie' in de Defensiekrant van 12 april j.l. is aangegeven dat het fungeren als baldadige voetbalfans in een bijzondere oefening met de politie een uitgelezen kans is om te werken aan competenties als weerbaarheid, wilskracht en gevechtsbereidheid.

zijn. Hierdoor worden mogelijke risico's die d.m.v. een RI&E School Luchtmobiel van de VAKOL onderkend hadden kunnen worden onvoldoende onderkend en beheerst.

Het geven van vorm en inhoud aan het cultuuraspect van veiligheid is zo mogelijk nog belangrijker dan de instrumentele kant. Inhoudelijk is meer aandacht voor de menselijke factor noodzakelijk bij het inschatten van risico's. Dit aspect krijgt maar zeer beperkt de aandacht. Dat komt deels voort uit de cultuur van de organisatie, die zich kenmerkt door een 'can do' mentaliteit, veelal gekoppeld aan het dragen van de rode baret.

Het positieve daarvan is dat loyaliteit, professionaliteit en creativiteit zorgen voor het uitvoeren van de job; tegelijkertijd laat deze cultuur de ruimte tot het nemen van onvoldoende doordachte en daardoor onnodige risico's.

Tevens is vastgesteld dat een integraal en organisatiebreed sluitend proces lessons learned ontbreekt. Hiermee wordt bedoeld dat uit de gesprekken blijkt dat men geen eenduidig antwoord kan geven op de invulling van het aan de VAKOL gerelateerde proces lessons learned op de verschillende niveaus binnen de keten van het CLAS. Als voorbeeld hiervan is aan te geven dat in het recente verleden bij School Luchtmobiel letselvoorvallen zijn geweest waaruit ook lering getrokken had kunnen worden. Niet alle geïdentificeerde verbeterpunten zijn doorvertaald naar het uitvoerend niveau. Ook hebben al deze punten niet geleid tot een heroverweging van de prioritering van de uit te voeren risicobeoordelingen.

De commissie beveelt aan het aan de VAKOL gerelateerd proces 'lessons learned' in de lijn School Luchtmobiel – OCIO- OTCO te borgen in bestaande kwaliteitssystemen, die uiteraard op elkaar afgestemd dienen te worden.

Afsluitend merkt de commissie op dat in een goed functionerend kwaliteitssysteem en daarbij behorende cultuur vrijwel alle bovenstaande conclusies en aanbevelingen optimaal geborgd zullen zijn.

Inhoudsopgave

Colofon	2
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding tot het onderzoek.....	8
1.2 Doel van het onderzoek	8
1.3 Instelling en samenstelling van de Commissie van Onderzoek	8
1.4 Onderzoeksmethode.....	10
1.5 Leeswijzer	11
2 Beschrijving gevechtsbereidheidparcours	12
3 Feitelijke informatie en analyse	14
3.1 Beschrijving voorval	14
3.1.1 Leeswijzer	14
3.1.2 Bijzonderheden van de sgt Van Geffen.....	14
3.1.3 Het buddiesysteem	15
3.1.4 Groepssamenstelling VAKOL	15
3.1.5 De fase direct voorafgaand aan het gevechtsbereidheidparcours	16
3.1.6 Het gevechtsbereidheidsparcours.....	17
3.1.7 Het voorval.....	18
3.1.8 De avond van 8 juni 2011	19
3.1.9 De tweede dag	20
3.1.10 Nazorg.....	21
3.1.11 Conclusies	21
3.1.12 Aanbevelingen	23
3.2 Beleid en doctrine	25
3.2.1 Leeswijzer	25
3.2.2 Individuele opleidingen	25
3.2.3 MZV	25
3.2.4 Mentale vorming	27
3.2.5 Ontstaansgeschiedenis VAKOL.....	29
3.2.6 Rode Baretten Beleid	30
3.2.7 Conclusies	31
3.2.8 Aanbevelingen.....	32
3.3 Wet- en regelgeving	33
3.3.1 Leeswijzer	33
3.3.2 Externe wet- en regelgeving	33
3.3.3 Interne wet- en regelgeving.....	33
3.3.4 Conclusies	34
3.3.5 Aanbevelingen.....	34
3.4 Risicobeoordeling	35
3.4.1 Leeswijzer	35
3.4.2 Risicobeoordeling algemeen	35
3.4.3 Risicobeoordeling School Luchtmobiel.....	35
3.4.4 Veiligheidscultuur.....	37
3.4.5 Conclusies	38
3.4.6 Aanbevelingen.....	38
3.5 Structuur en doelstelling VAKOL	40
3.5.1 Leeswijzer	40
3.5.2 De VAKOL in relatie tot 11 LMB	40
3.5.3 Doelstelling VAKOL.....	40
3.5.4 VAKOL-training	41
3.5.5 Voorbereiding VAKOL.....	42

3.5.6	VAKOL	42
3.5.7	Beschermde leeromgeving.....	44
3.5.8	Conclusies	44
3.5.9	Aanbevelingen.....	45
3.6	Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.....	46
3.6.1	Leeswijzer	46
3.6.2	Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.....	46
3.6.3	Niveaus van verantwoordelijkheid.....	46
3.6.4	Verantwoordelijkheid medische zorg.....	47
3.6.5	Verschillende actoren binnen het gevechtsbereidheidparcours.....	48
3.6.6	Gedeelde verantwoordelijkheid?	48
3.6.7	Afstemming	49
3.6.8	Conclusies	49
3.6.9	Aanbevelingen.....	50
3.7	Competenties en vaardigheden kader VAKOL.....	51
3.7.1	Leeswijzer	51
3.7.2	Inleiding.....	51
3.7.3	Generiek of maatwerk?	51
3.7.4	Conclusie.....	52
3.7.5	Aanbeveling	52
3.8	Meldingssysteem voorvallen en lessons learned	53
3.8.1	Leeswijzer	53
3.8.2	Meldingssysteem voorvallen.....	53
3.8.3	Eerdere soortgelijke voorvallen	53
3.8.4	Lessons Learned proces	54
3.8.5	Conclusies	54
3.8.6	Aanbevelingen.....	54
3.9	Verbetermanagement	55
3.9.1	Leeswijzer	55
3.9.2	Een structureel verankerde verandering van de VAKOL?	55
3.9.3	Kwaliteitsborging van de VAKOL	55
3.9.4	Invoering van het gevechtsbereidheidparcours in de VAKOL	56
3.9.5	Onderzoek	57
3.9.6	Conclusies:	57
3.9.7	Aanbevelingen.....	58
3.10	Toezicht	59
3.10.1	Leeswijzer	59
3.10.2	Toezicht MZV-momenten	59
3.10.3	Conclusie	59
3.10.4	Aanbeveling.....	59
4	Overige bevindingen	60
5	Conclusies en aanbevelingen.....	62
6	Bijlagen.....	68

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

Toekomstige kaderleden van de Luchtmobiele Brigade volgen een training om onder zware operationele omstandigheden leiding te kunnen geven. Een onderdeel van deze Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel (VAKOL) is een parcours waarbij de cursisten gevechtsbereidheid moeten tonen.

Op 8 juni 2011 werd een gevechtsbereidheidparcours uitgevoerd als onderdeel van de VAKOL 2011-2. Circa anderhalf uur na het doorlopen van het parcours is sergeant (sgt) Boy van Geffen buiten bewustzijn geraakt en overgebracht naar het ziekenhuis in Weert. In het ziekenhuis bleek dat er sprake was van ernstig hersenletsel. Sgt Van Geffen is op 14 juni 2011 overleden.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het onderkennen van verbetermaatregelen die herhaling van dergelijke voorvallen kunnen helpen voorkomen.

1.3 Instelling en samenstelling van de Commissie van Onderzoek

De Commissie van Onderzoek (CvO) is bij beschikking van 30 september 2011 namens de Commandant Landstrijdkrachten (C-LAS), luitenant-generaal M.C. de Kruif, ingesteld door de Directeur Personeel & Organisatie (D-P&O) CLAS, brigadegeneraal drs. M.H.G. van Zeijts RA. Vervolgens heeft de commissie haar opdracht geanalyseerd en de locatie waar op 8 juni 2011 het gevechtsbereidheidparcours heeft plaatsgevonden, bezocht. Hierbij werd toelichting gegeven door de commandant van de Overige Taken & Remedial Compagnie (OT&Rcie) van School Luchtmobiel en tevens (toenmalig) lid van de commissie. Ook werd in deze fase duidelijk dat de Koninklijke Marechaussee (KMar) in opdracht van het Openbaar Ministerie (OM) een onderzoek had uitgevoerd.

Daarnaast bleek dat de Arbeidsinspectie (AI) (nog) geen onderzoek had uitgevoerd en dat de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) een oriënterend onderzoek had gehouden. De Voorzitter van het OvV rapporteert op 27 juli 2011 (referte A) aan de Minister van Defensie geen achterliggende factoren te onderkennen om een dergelijk incident te voorkomen.

Het was voor de commissie evident dat deze verkregen informatie van het onderzoek door de KMar en de OvV een belangrijke bijdrage zouden kunnen leveren aan haar eigen opdracht. De verwachting was bovendien dat het onderzoek van de commissie tot veel doublures zou leiden met de reeds gehouden onderzoeken, ondermeer doordat dezelfde (sleutel-)functionarissen ook een gesprek met de commissie zouden hebben.

Dit werd, mede op initiatief van de voorzitter met C-11 Luchtmobiele Brigade (LMB) en C-School Luchtmobiel besproken en niet wenselijk geacht. Bovendien bleek uit overleg met C-OT&Rcie dat het beter zou zijn als hij niet als lid maar als adviseur van de commissie zou optreden; dit om mogelijke belangentegenstelling te voorkomen en onafhankelijkheid van het onderzoek te waarborgen. Ook heeft de commissie voorstellen gedaan om de opdracht te herformuleren. De belangrijkste reden voor deze wijziging - en feitelijk een oprekking van de opdracht - is dat de VAKOL in zijn geheel onderzocht dient te worden, waarvan het aspect gevechtsbereidheid een essentieel onderdeel vormt. Bovenstaande is teruggekoppeld op de D-P&O, die vervolgens op 24 oktober 2011 een herziene nota met instellingsbeschikking heeft uitgegeven.

Deze instellingsbeschikking is gevoegd als bijlage 1.

De commissie bestaat uit vijf leden:

Kolonel M.J.H.M. Bastin - voorzitter

Majoor mr. R. Korst - secretaris

Luitenant-kolonel-arts H.J. Wassink

Mevrouw C.M.M. Koole CMC MWO

De heer ir. J.F. Scholten

De commissie heeft via de daartoe bevoegde instanties verzocht om inzage te verkrijgen in de gespreksverslagen van de OvV en het OM. Hierbij hebben de Directie Aansturing Operationele Gereedstelling (DAOG) van de Defensiestaf respectievelijk de verbindingsofficier krijgsmacht van het OM een belangrijke bijdrage geleverd.

De verbindingsofficier krijgsmacht heeft Defensie op 28 september 2011 aangegeven dat het onderzoek door Defensie, in concreto door het Commando Landstrijdkrachten (CLAS), kan aanvangen. De beide door het OvV opgestelde gespreksverslagen zijn op 6 december 2011 beschikbaar gesteld aan de commissie.

De commissie heeft vastgesteld dat het verkrijgen van de door de KMar en OM verzamelde informatie essentieel is. Het OM heeft aangegeven dat deze informatie - bij hoge uitzondering - beschikbaar zal worden gesteld nadat de nabestaanden zijn geïnformeerd. Dit heeft uiteindelijk op 16 december 2011 plaatsgevonden. Aan de voorzitter van de commissie is een aanbiedingsbrief gericht (referte B) met gevoegd de processen-verbaal met de verklaringen van de KMar, een weergave van de resultaten van het onderzoek en de conclusies van de patholoog-anatoom van het Nederlands Forensisch Instituut, alsmede zijn begeleidende brief. Deze documenten zijn op 16 december 2011 in een persoonlijk onderhoud door de verbindingsofficier krijgsmacht aan de voorzitter van de commissie verstrekt en nader toegelicht. Begin 2012 hebben de leden van de commissie op vertrouwelijke wijze kennis kunnen nemen van genoemde documenten. Op 19 januari 2012 heeft de commissie de beschikking gekregen over de door het OM aan de Minister van Defensie aangeboden bestuurlijke rapportage (referte C). Op verzoek van de commissie heeft de teamleider KMar zijn onderzoeksresultaten op 2 februari 2012 nader toegelicht.

1.4 Onderzoeksmethode

Na de analyse van de opdracht is de CvO gestart met het verzamelen van relevante bronnen en feiten ten aanzien van de VAKOL opleiding en de Militaire Zelfverdediging (MZV) aspecten in het bijzonder. Vervolgens is deze informatie geanalyseerd en zijn conclusies getrokken. Vanuit deze conclusies heeft de CvO haar aanbevelingen geformuleerd. Dit onderzoeksrapport is dan ook volgens deze hoofdstappen opgebouwd.

Er is zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van de stukken die door het OM aan de commissie zijn verstrekt. Daarnaast zijn aanvullende semistructurele interviews gehouden, zowel met direct betrokkenen, alsook functionarissen, werkzaam bij staf Opleidings- en Trainingscommando (OTCO), 11 LMB, Opleidingscentrum Initiële Opleidingen (OCIO) en de Lichamelijke Opvoeding en Sport (LO/S) organisatie. De geïnterviewde medewerkers hebben meegewerkt vanuit grote betrokkenheid voor de organisatie.

De opdracht en gekozen methodiek maken dat er vooral is gekeken naar verbeterpunten. Dit laat onverlet dat er ook veel zaken goed gaan, maar er is voor gekozen deze aspecten niet mee te nemen in het rapport.

Bij de analyse van bronnen en feiten is gebruik gemaakt van de Tripod Beta-methodiek. Deze visualisatietechniek is een hulpmiddel bij het structureren van feiten en de analyse daarvan. Met deze methodiek worden zowel directe als achterliggende oorzaken van het voorval geïdentificeerd. Het Tripod schema van het voorval is als bijlage 2 aan dit rapport toegevoegd.

Structuur in het onderzoek is aangebracht door de onderzoeksvragen en de analyse te clusteren in de volgende thema's:

- Beschrijving van het voorval
- Beleid en doctrine
- Wet- en regelgeving
- Risicobeoordeling
- Structuur en doelstelling VAKOL
- Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden
- Competenties en vaardigheden kader
- Meldingssysteem voorvallen en lessons learned
- Verbetermanagement
- Toezicht

Deze thema's zijn als leidraad gebruikt voor het opstellen van de gespreksprotocollen die gebruikt zijn voor de semistructurele interviews.

1.5 Leeswijzer

In de voorliggende rapportage analyseert de commissie de hierboven genoemde thema's. In hoofdstuk 3 worden de thema's verder uitgewerkt. Per thema worden eerst de feiten en analyse daarvan behandeld. Analooq aan de analyses volgen de belangrijkste conclusies en aanbevelingen.

Hieraan voorafgaand wordt in hoofdstuk 2 een beschrijving van het gevechtsbereidheidparcours gegeven. In hoofdstuk 4 worden bevindingen gedeeld die niet gerelateerd zijn aan de verstrekte opdracht, echter wel kunnen bijdragen aan defensiebrede verbeteringen. In hoofdstuk 5 volgen tot slot de conclusies en aanbevelingen.

De voorzitter van de Commissie van Onderzoek

M.J.H.M. Bastin
Kolonel

2 Beschrijving gevechtsbereidheidparcours

Op 8 juni 2011 wordt een gevechtsbereidheidparcours gehouden op het Mobilisatie complex te Weert. In dit hoofdstuk volgt een korte beschrijving van dit parcours, gebaseerd op informatie verkregen van School Luchtmobiel. In bijlage 3a is een plattegrond van de locatie van dit complex te vinden en in bijlage 3b is de bijbehorende legenda opgenomen.

Twaalf cursisten worden met een geblindeerde militaire vrachtwagen naar punt A bij loods L02 gebracht. Aan de cursisten wordt medegedeeld dat zij krijgsgevangen genomen zijn. Zij moeten afgeplakte skibrillen opzetten zodat zij geen zicht meer hebben. Vervolgens worden de cursisten uit de vrachtwagen gehaald en in loods L02 gebracht waar ze geboeid worden. Figuranten van het remedial peloton School Luchtmobiel bewaken de cursisten en plaatsen de cursisten in steeds wisselende stresshoudingen. Dit remedial peloton bestaat uit leerlingen die aan het revalideren zijn van een eerder opgelopen blessure. Om stress op te wekken is een hard geruis van een radio en een sirene te horen en zijn er hondengeleiders met blaffende honden aanwezig.

Na enige tijd worden de cursisten één voor één door een begeleidend instructeur meegenomen naar punt B in loods L02. Daar krijgt de cursist de volgende opdracht:

“Ik ga u helpen te ontsnappen. U heeft twaalf minuten de tijd om zo snel mogelijk een radio te bereiken. De frequentie is nu nog onbekend, echter wel ergens op de route aanwezig. Zodra u bij de radio bent, dient u ASAP contact te leggen met eigen troepen voor verdere instructies. Uw callsign is VAKOL en u dient 'R' op te roepen. Mocht dit niet lukken, dan bent u op u zelf aangewezen. U dient de route gemarkeerd met rood/wit lint en/of break lights te volgen. Op de route kunt u te maken krijgen met subversieve elementen echter deze kunnen ook friendlies zijn (het wachtwoord is A-Z). U dient hier met uw aangeleerde kennis mee om te gaan. Daar waar nodig gaat u het handgevecht aan, echter houdt rekening met de volgende regel: U mag alleen gebruik maken van uw armen.”

Hierna worden de boeien en de skibril van de cursist afgedaan en mag hij aan zijn ontsnapping beginnen. Hij wordt tijdens het gehele parcours begeleid door één instructeur. De route leidt naar loods L09. Onderweg daar naar toe wordt hij opgejaagd door een bewaker. Voordat de cursist loods L09 binnengaat, moet hij bokshandschoenen aandoen, een hoofdbeschermer opzetten en een bitje plaatsen.

In loods L09 is een zigzagparcours uitgezet door middel van jute dat in de ruimte is opgehangen. Er is een hondengeleider met een aangeliende bewakingshond die de cursist opjaagt. Verderop in dit zigzagparcours staat een pakwerker om de bewakingshond op te vangen. Gaandeweg wordt het steeds donkerder in loods L09 omdat de ramen zijn afgeplakt.

Bij punt C in loods L09 is er een 'sparmoment' waarbij de cursist langs twee opponenten moet zien te komen om de uitgang te bereiken. Het is de bedoeling dat er een één-op-één 'gevecht' gevoerd wordt. Dit sparmoment staat onder leiding van een instructeur van de LO/S. Hierna mag de cursist naar de uitgang.

Nadat de cursist de uitgang heeft bereikt, gaat hij rechtsaf om de loods L09 uit te gaan. In een boom hangt een papier met een cijferreeks. Dit is de radiofrequentie die de cursist aan het einde van het parcours nodig heeft.

De cursist vervolgt zijn route naar punt 1 waar een man in Afghaanse kledij hem iets te drinken aanbiedt. Het is de bedoeling dat deze man de cursist ophoudt zonder fysiek contact. Achter loods L08 hangt weer een papiertje met de radiofrequentie.

Bij punt 3 komt de cursist bij een situatie waarbij een persoon met een knuppel inslaat op iemand die op de grond ligt. Zodra de cursist de aanvaller aanspreekt of wil aanvallen, rent deze weg. Het is niet de bedoeling dat er fysiek contact is tussen de cursist en de aanvaller. Het is de bedoeling dat de cursist omkijkt naar het slachtoffer. Deze zal hem vervolgens vertellen dat er een radio staat achter loods L06 en wijzen op de radiofrequentie die op een papier in een boom hangt.

De route leidt de cursist naar loods L06. Rechts van deze loods staat een opponent die de cursist uitdaagt. Links van deze loods staat niemand. Het is de bedoeling dat de cursist hier een keuze maakt. Ongeacht zijn keuze zal de cursist achter loods L06 weer een sparmoment moeten aangaan om bij de radio op punt D te komen. Ook hier zijn twee opponenten aanwezig waarmee een één-op-één 'gevecht' plaatsvindt. De radio moet door de cursist in elkaar worden gezet en hij moet contact maken. Hij krijgt hier enige tijd voor. Lukt dit niet, dan volgt weer een 'gevecht' waarna de cursist wederom gelegenheid krijgt de radio in elkaar te zetten en contact te maken. Dit herhaalt zich (maximaal drie maal) naar inzicht van de sportinstructeur of begeleidend instructeur. Wanneer contact gemaakt wordt, moet de cursist zich een weg naar het einde van het parcours, punt 4, banen.

Hier mag de cursist zijn bescherming afdoen en vindt er een evaluatie plaats. Na de evaluatie wordt de cursist verzocht plaats te nemen achter loods L04 of L05 en te rusten zonder met andere cursisten te communiceren.

3 Feitelijke informatie en analyse

3.1 Beschrijving voorval

3.1.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt het voorval zelf, de hieraan voorafgaande en de op het voorval volgende gebeurtenissen beschreven. Het voorval wordt gedefinieerd als het moment waarop sgt Van Geffen bewusteloos raakt, na een korte periode van toenemende gezondheidsklachten. Daarvóór gaan we echter in op een aantal zaken die sgt Van Geffen zelf betreffen en die mogelijk relevant zouden kunnen zijn voor het voorval.

3.1.2 Bijzonderheden van sgt Van Geffen

In deze paragraaf volgt een aantal niet aan elkaar gerelateerde bijzonderheden over of van sgt Van Geffen die relevant geacht worden voor het voorval.

Uit navraag naar de privésituatie van sgt Van Geffen blijkt dat er geen bijzonderheden waren die mogelijk een bijdrage hebben geleverd aan het voorval.

Met betrekking tot het maken van een inschatting van zijn gezondheid zijn de volgende zaken nagegaan:

- Een uitdraai uit PeopleSoft laat geen verzuim zien in het jaar voorafgaand aan de VAKOL.
- In het medisch dossier van sgt Van Geffen kon niet worden vastgesteld dat hij is gekeurd voor de VAKOL.
- Er kon niet worden vastgesteld dat is nagegaan of hij voldeed aan de medische eisen van het aan de functie gekoppelde cluster 4.
- Er kon niet worden vastgesteld of advies is gevraagd aan de arts op Gezondheidscentrum (GZHC) Schaarsbergen of hij verantwoord kon deelnemen aan de training voorafgaande aan de VAKOL, de zogenaamde VAKOL-training.
- Sgt Van Geffen heeft in de ogen van LO/S Groot Heidekamp² en School Luchtmobiel het opwerktraject (VAKOL training) met goed gevolg en zonder medische bijzonderheden doorlopen. Dit is geconstateerd doordat de aanwezigheid en bijzonderheden van een aspirant-cursist tijdens de VAKOL-training door de LO/S Groot Heidekamp worden bijgehouden.
- Er zijn geen bijzonderheden gebleken ten aanzien van sfeer in de groep en de teamrol van sgt Van Geffen.

Voor de commissie is duidelijk geworden dat sgt Van Geffen moeite had met sommige fysieke onderdelen in de VAKOL. Na een aantal fysieke inspanningen moest hij braken. De Leider der Oefening (LDO) heeft aangegeven niet geïnformeerd te zijn over het braken van sgt Van Geffen.

---

² Onderdeel van LO/S sportgroep Schaarsbergen.

Tijdens het onderzoek is gebleken dat in de beleving van het kader tijdens begeleidingsgesprekken naar voren zou zijn gekomen dat sgt Van Geffen het fysiek erg zwaar had en opgeefgedrag vertoonde. Sgt Van Geffen heeft meerdere malen aangegeven te willen stoppen met de VAKOL. Het kader heeft geen noodzaak gezien nader onderzoek uit te voeren naar mogelijke onderliggende redenen hiervoor. Wel geeft het kader aan meerdere malen een gesprek te hebben gehad met sgt Van Geffen. Er is door de commissie niet te achterhalen wat er besproken is en wat voor alle betrokkenen heeft meegewogen in de beslissing om toch door te gaan, en of - en op welke wijze - dit is gedocumenteerd.

3.1.3 *Het buddysysteem*

Bij aanvang van de VAKOL mogen de cursisten zelf buddyparen vormen. Deze keuze van de cursisten wordt niet per definitie door het kader overgenomen. Het kader heeft invloed op de uiteindelijke samenstelling van de buddyparen. Doordat in principe met vaste buddyparen gewerkt wordt, zouden bijzonderheden in een eerder stadium opgemerkt kunnen worden. Men stelt dat het hanteren van dit principe meerwaarde heeft tijdens de VAKOL. Aan de hand van deels subjectieve criteria als 'sterk bij zwak', 'infanterist bij niet-infanterist' wordt de uiteindelijke indeling gemaakt.

Sgt Van Geffen had een vaste buddy tijdens de VAKOL. Het kader stelt dat deze buddy fysiek sterker was. Vastgesteld is dat de buddy van sgt Van Geffen niet vóór hem het parcours heeft gelopen, maar pas veel later. Hierdoor was hij niet in staat om als zijn buddy op te treden nadat sgt Van Geffen het gevechtsbereidheidparcours had afgelegd.

3.1.4 *Groepssamenstelling VAKOL*

De School Luchtmobiel geeft aan dat één instructeur op drie cursisten als norm wordt gehanteerd. De commissie heeft niet kunnen vaststellen dat deze norm door C-OCIO is geformaliseerd. Er was bij deze VAKOL sprake van een grote lichte groep waardoor er in twee groepen is gewerkt. Dit komt vaker voor, vooral sinds de invoering van de opleiding van een infanteriepeloton. Op 8 juni 2011 volgen 23 cursisten het gevechtsbereidheidparcours. De begeleiding bestond uit zes instructeurs en één LDO. De overige cursisten deden een vaarprogramma begeleid door twee instructeurs. Het blijkt dat op deze dag niet werd voldaan aan genoemde instructeursnorm. School Luchtmobiel stelt dat met name de feedback die de cursist van de instructeur krijgt hieronder lijdt.

De verhouding tussen ervaren en onervaren instructeurs bij deze VAKOL is ons niet bekend. De eventuele consequenties hiervan voor de begeleiding tijdens het gevechtsbereidheidparcours is niet duidelijk geworden. Sgt Van Geffen is tijdens het gevechtsbereidheidparcours begeleid door een instructeur van het Opleidings- en Trainingscentrum Manoeuvr. Volgens School Luchtmobiel had deze instructeur door eerdere inzet aangetoond voldoende adequaat cursisten te kunnen begeleiden.

3.1.5 *De fase direct voorafgaand aan het gevechtsbereidheidparcours*

In de dag en nacht voorafgaand aan het parcours wordt een zwaar fysiek programma gevolgd. School Luchtmobiel stelt dat dit gebeurt in het kader van conditionering van de cursisten, zodat deze vermoeid aan het gevechtsbereidheidparcours starten. Ook wordt gesteld dat hierdoor de operationele omstandigheden beter benaderd worden.

Op de ochtend van 7 juni 2011 neemt sgt Van Geffen deel aan een speedmars van vijf kilometer. Hierbij is hij op de knieën gevallen. Er heeft geen medisch onderzoek plaatsgevonden na deze val. Ook nadat sgt Van Geffen de speedmars had voltooid is dit niet gebeurd. Er is niet bezien of er sprake was van een onderliggende medische aandoening. Er was bij deze speedmars een Algemeen Militair Verpleegkundige (AMV) aanwezig. Na de val zag het kader geen noodzaak deze AMV-er in te schakelen.

Door het VAKOL-kader wordt aangegeven dat na de speedmars aan sgt Van Geffen is gevraagd of hij door kon gaan met de VAKOL. Daarbij zou door de sgt zelf aangegeven zijn dat hij door kon gaan. Tevens noemt het VAKOL-kader dat de speedmars uiteindelijk voltooid werd binnen de vereiste tijd en daarmee voldaan was aan de eis.

In de middag van 7 juni 2011 heeft de groep van sgt Van Geffen theorielessen GPS en schuilbivak.

De commissie heeft niet kunnen vaststellen wanneer de eerstvolgende bespreking (competentiebespreking), gericht op de voortgang van de cursisten, na de speedmars heeft plaatsgevonden. Ook is niet duidelijk geworden of sgt Van Geffen daarbij is besproken en wat de eventuele uitkomsten daarvan waren. Voor het kader was er geen aanleiding om sgt Van Geffen te bespreken voorafgaand aan het afleggen van het parcours.

In de nacht van 7 op 8 juni 2011 verzwikt sgt Van Geffen zijn enkel tijdens een longrange verplaatsing. Hij stelt hiervoor de noodprocedure in werking, waardoor het VAKOL-kader met hem in contact komt. Het VAKOL-kader ziet geen aanleiding om hem onder medische behandeling te stellen. Op de ochtend van 8 juni 2011 laat sgt Van Geffen de enkel om 06.00 uur beoordelen door de gewondenverzorger.

In de ochtend van 8 juni 2011 volgt hij theorielessen wacht- en luisterpost.

Om ongeveer 12.00 uur wordt de cursistengroep waartoe sgt Van Geffen behoort, krijgsgevangen gemaakt. Rond 12.45 uur start sgt Van Geffen met het gevechtsbereidheidparcours. Hij is de tweede van deze groep. De tijd die hij in de krijgsgevangenhouding doorbrengt, kon niet exact worden vastgesteld, maar wordt ingeschat op 45 minuten.

School Luchtmobiel stelt dat de tijdsduur die een cursist moet doorbrengen in een aantal stresshoudingen niet van invloed is op de totale belasting. De duur in een stresshouding kan uiteenlopen van 30 tot 140 minuten. Weliswaar wordt gesteld dat er voldoende eten en drinken beschikbaar is, maar de vrije toegang tot eten en drinken wordt beëindigd zodra de cursist uit de viertonner wordt gehaald.

Het VAKOL-kader stelt dat een cursist met een mutatie tijdens het gevechtsbereidheidparcours een rood-wit lint draagt. Hiermee kan volgens de commissie niet duidelijk gemaakt worden op welke plaats, van welke aard en hoe ernstig de aandoening is. Het is daarnaast niet duidelijk wie de mutatie stelt.

Met betrekking tot sgt Van Geffen is nergens zichtbaar gedocumenteerd of het nodig was dat zijn fysieke en mentale conditie, voorafgaand aan het afleggen van het gevechtsbereidheidparcours, moest worden beoordeeld en of deze beoordeling heeft plaatsgevonden.

3.1.6 *Het gevechtsbereidheidsparcours*

In hoofdstuk 2 is het gevechtsbereidheidsparcours uitgebreid beschreven. In de hierna volgende tekst zal tevens worden verwezen naar de plattegrond van het parcours evenals de bijbehorende legenda in de bijlage (3a en b).

Omstreeks 12.40 / 12.45 uur start het parcours voor sgt Van Geffen. Hij start als tweede van de middaggroep.

Hij krijgt de opdracht en herhaalt deze. Bij P03 doet hij de persoonlijke beschermingsmiddelen aan, waarna dit wordt gecontroleerd door de instructeur/begeleider. Tijdens het eerste sparmoment, op punt C in loods L09, loopt hij een bloedneus op.

Buiten de loods merkt hij de radiofrequentie op en blijft deze herhalen. Aangekomen bij de volgende scene, loods L08, is hij buiten adem en neemt drinken aan. Sgt Van Geffen rent verder om loods L08, daar is een scene waarin een figurant een man met een knuppel slaat. Sgt Van Geffen geeft de indruk het slachtoffer te willen helpen. De aanvaller geeft op en rent weg zonder fysiek contact. Sgt Van Geffen krijgt van het slachtoffer een aanwijzing over de locatie van de radio achter loods L06. Hierna rent sgt Van Geffen weg. Aangekomen bij loods L06 kiest hij ervoor om via de rechterkant om de loods heen te lopen, aan deze kant bevindt zich duidelijk zichtbaar een opponent. Er vindt hier geen sparmoment plaats.

Achter loods L06, op punt D staan twee opponenten: het tweede sparmoment vindt plaats. Sgt Van Geffen deelt meer klappen uit dan tijdens het eerste sparmoment. Een minuut later krijgt hij de tijd om de radio in elkaar te zetten, dit lukt hem niet. Vervolgens wordt er opnieuw gespard. Hij is meer vermoeid en zijn neus bloedt. Na het sparmoment struikelt hij een aantal keren over een struik en een boomstronk. De KMar stelt te zijn nagegaan of sgt Van Geffen hierbij zijn hoofd heeft gestoten. Dit kon niet worden vastgesteld. Het is belangrijk dat dit wel is nagegaan aangezien struikelen op zo'n moment een teken van vermoeidheid kan zijn, maar ook van intracranieel³ letsel.

Hij moet een tweede poging doen om de radio in elkaar te zetten. Dit lukt niet. De instructeur roept sgt Van Geffen bij zich. Vervolgens moet hij zich een weg 'vechten' langs twee opponenten. Hij houdt hierbij de dekking hoog en krijgt klappen op het lichaam.

Als hij bij het eindpunt is, doet hij de persoonlijke beschermingsmiddelen af.

---

³ Binnen de schedel.

Hij heeft zijn bovenlip en neus vol bloed maar glimlacht en zegt, aldus een quote van de begeleidend instructeur: *"Het was erg zwaar, maar heel erg gaaf. Het is voor de eerste keer in mijn leven dat ik in elkaar ben gemept"*.

Omstreeks 13.10 / 13.15 uur is voor sgt Van Geffen het parcours ten einde en is de evaluatie afgerond. Na het gevechtsbereidheidparcours vindt er een evaluatie plaats van de cursist door de instructeur die hem tijdens het parcours heeft begeleid. Hierbij wordt vooral gereflecteerd op het gedrag van de cursist in relatie tot de opdracht. In deze evaluatie geeft sgt Van Geffen aan hoofdpijn te hebben.

Het is onduidelijk wat de instructeur daarop tegen sgt Van Geffen zegt, maar hij verklaart in het KMar onderzoek dat *'hoofdpijnklachten vaker voorkomen en normaal zijn.'*

Sgt Van Geffen loopt mee naar de rustlocatie aan de achterzijde van loods L04 en loods L05. Hij zegt dat hij dubbel ziet. De begeleidend instructeur stelt dat hij op dat moment stopt en bekijkt of sgt Van Geffen een scherpe blik heeft en niet scheel kijkt. Hij ziet dat zijn ogen recht staan en dat de sgt de bewegingen van zijn hand met de ogen kan volgen. Vervolgens stelt de begeleidend instructeur dat hij sgt Van Geffen aangeeft in de buurt van een buddy te gaan zitten. Als de klachten erger worden of als hij misselijk wordt, dan moet de sgt een buddy waarschuwen, zodat deze weer het kader kan waarschuwen.

De instructeur controleert niet of sgt Van Geffen bij een gelegenheidsbuddy is gaan zitten en loopt terug naar het startpunt.

De klachten van sgt Van Geffen na afloop van het gevechtsbereidheidparcours waren voor de begeleidend instructeur geen aanleiding tot het inschakelen van de medische zorg of het delen van deze informatie met andere kaderleden.

Hoofdpijnklachten kunnen diverse oorzaken hebben. Hierbij is te denken aan algehele lichamelijke vermoeidheid, slaapgebrek, verandering van bioritme en dehydratie. Dit sluit echter niet uit dat de hoofdpijn het mogelijk gevolg kan zijn van klappen op het hoofd en hieruit voortkomend letsel. Uit het feit dat cursisten nogal eens een bloedneus oplopen tijdens het parcours kan worden afgeleid dat een cursist een grote kans loopt een klap op het hoofd te krijgen. De commissie heeft niet kunnen vaststellen hoe hard deze mogelijke klappen op het hoofd zijn. Wel heeft de commissie aanwijzingen gevonden dat er regelmatig sprake moet zijn geweest van klappen op het hoofd. Uit de verklaringen aan de KMar van de andere cursisten is te herleiden dat van de 23 cursisten die op 8 juni 2011 deelnamen aan het gevechtsbereidheidparcours, er 22 klappen op het hoofd hebben gehad. Negen van hen hebben daarbij een bloedneus opgelopen. Tien cursisten hebben hoofdpijnklachten na het parcours waarbij meerdere cursisten aangeven dat de hoofdpijn meerdere dagen aanhield.

3.1.7 *Het voorval*

Na de evaluatie gaat sgt Van Geffen achter de loods zitten. Daarna gaat hij slapen. Hij heeft ook gebraakt. Dit is rond 14.40 uur door zijn gelegenheidsbuddy doorgegeven aan de Primary Trauma Life Saver (PTLS). Deze gaat naar sgt Van Geffen en krijgt van hem te horen dat hij pijn heeft links aan het hoofd, achter het oog.

Hierna stelt de PTLs'er de AMV'er in kennis hiervan, waarna de AMV'er bij sgt Van Geffen komt. De AMV'er geeft aan dat sgt Van Geffen bij aankomst nog vrij alert reageert, maar gaandeweg het gesprek suffer wordt. De pupil van het linker oog wordt 'lichtstijf'. De AMV'er geeft vervolgens aan dat noodnummer 112 gebeld moet worden en dat er een ambulance moet komen. Tijdens het onderzoek door de AMV'er raakt sgt Van Geffen buiten bewustzijn. Hij ziet er bleek uit.

Om 14.49 uur belt een VAKOL-kaderlid naar het noodnummer 112. Om 14.51 uur zet de centrale van noodnummer 112 het gesprek door naar de ambulancedienst.

Tijdens de behandeling door de AMV'er stelt deze dat sgt Van Geffen diep bewusteloos raakt. Aansluitend op de eerste behandeling door de AMV'er wordt hij op een brancard naar de militaire ziekenauto gebracht. Daar vindt opnieuw controle van de gezondheidstoestand plaats en een aanvullende behandeling door de AMV'er. De AMV'er geeft aan dat sgt Van Geffen op dat moment een diepe ademhaling heeft. Nadat sgt Van Geffen een zuurstofmasker heeft gekregen en bij hem een infuus is aangebracht, krijgt hij spasmen. Voor aankomst van de ambulance stelt de AMV'er vast dat de pupil geheel verwijd is. Hij wordt in de militaire ziekenauto naar de hoofdpoot gebracht zodat overdracht aan een burgerambulance kan plaatsvinden. Deze overdracht vindt plaats om 15.15 uur. Aansluitend wordt sgt Van Geffen naar het ziekenhuis in Weert gebracht.

Om ongeveer 15.56 uur stelt C-School Luchtmobiel het Situatie Centrum (SITCEN) telefonisch op de hoogte.

Samenvattend heeft de commissie kunnen vaststellen dat rondom het voorval diverse beslismomenten te benoemen zijn.

- Sgt Van Geffen geeft tijdens de evaluatie aan dat hij klachten heeft.
- De instructeur besluit deze klachten zelf te beoordelen.
- Sgt Van Geffen besluit het advies van de instructeur te volgen.
- Sgt Van Geffen besluit bij aanhoudende klachten een buddy te waarschuwen.
- De buddy besluit de PTLs'er te waarschuwen.
- De PTLs'er besluit de AMV'er te waarschuwen.
- De AMV'er besluit nader onderzoek te doen bij sgt van Geffen. Tijdens dit onderzoek verliest sgt Van Geffen het bewustzijn.
- De AMV'er besluit het ABCD-protocol toe te passen en het noodnummer 112 te laten bellen.

3.1.8 De avond van 8 juni 2011

Na het voorval heeft C-School Luchtmobiel met de kaderleden van OT&Rcie / VAKOL-peloton geëvalueerd. Hierbij is door C-School Luchtmobiel aan de orde gesteld of er iets had plaatsgevonden dat niet hadden mogen gebeuren, of dat er iets was gebeurd zonder voldoende controle, of dat er bij de uitvoering fouten waren gemaakt. Hun conclusie was dat dit niet het geval was.

Hierop is besloten om de volgende dag het gevechtsbereidheidparcours voor de tweede groep onveranderd uit te voeren. Uiteindelijk is mogelijk door de opvolgend pelotons commandant (OPC) van het Overige Takenpeloton (OTpel), de waarnemend LDO, besloten om de tweede dag toch anders uit te voeren, namelijk dat het hoofd niet meer geraakt mag worden. Wie deze beslissing uiteindelijk heeft genomen, blijft voor de commissie onduidelijk.

Op de avond van 8 juni 2011 is er contact geweest tussen C-School Luchtmobiel en C-11 LMB met betrekking tot het voorval. C-OCIO is pas een dag later gebeld door C-School Luchtmobiel.

In het gesprek tussen C-School Luchtmobiel en C-11 LMB is niet eenduidig afgestemd of en welke activiteiten doorgang konden vinden. C-11 LMB dacht dat hem werd gevraagd of met de VAKOL kon worden doorgedaan, C-School Luchtmobiel was in de veronderstelling dat hij vroeg of er kon worden doorgedaan met het gevechtsbereidheidparcours op de tweede dag. C-11 LMB geeft desgevraagd aan dat hij een ander advies had gegeven wanneer hij op de hoogte was geweest van het feit dat er de volgende dag nog een groep cursisten het gevechtsbereidheidparcours moest aanvagen.

Opvallend is dat op de dag van het voorval alleen met de operationele gebruiker is overlegd over het al dan niet doorgaan van de activiteiten en niet met de hiërarchieke lijn (OCIO).

3.1.9 *De tweede dag*

De inzet van de opponenten op beide dagen heeft plaatsgevonden conform de planning. Niet alle opponenten van de eerste dag waren ook op de tweede dag aanwezig.

De opponenten en overige figuranten verklaren dat er voor de tweede dag andere instructies zijn gegeven ten aanzien van de MZV-componenten van het gevechtsbereidheidparcours. De LDO zou aangegeven hebben dat er niet meer 'gebokst' mocht worden, en dat er alleen nog maar gebruik mocht worden gemaakt van verbaal geweld, duwen en tegenhouden. De LDO bevestigt dit.

Het onderzoek geeft tegenstrijdige verklaringen (C-School Luchtmobiel, LDO en C-OT&Rcie) over wie deze beslissing heeft genomen en op welke wijze dit is gecommuniceerd.

Een aantal opponenten kon zich niet verenigen met de gewijzigde instructies en heeft dit in de loop van 9 juni 2011 kenbaar gemaakt bij het kader. Hierna zijn volgens een deel van de opponenten en de hondengeleiders, de instructies weer gewijzigd, in die zin dat er weer 'gebokst' mocht worden, maar het hoofd mocht daarbij niet worden geraakt.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de VAKOL ligt bij C-School Luchtmobiel. Het ligt derhalve voor de hand dat een gewijzigde uitvoering alleen mag plaatsvinden op aanwijzing van C-School Luchtmobiel.

C-School Luchtmobiel geeft aan niet de beslissing te hebben genomen over de gewijzigde instructies voor de tweede dag, terwijl hij wel de enige is die de bevoegdheid heeft. Het beeld ontstaat dat de mening van de opponenten nu doorslaggevend is geweest bij de tweede wijziging van wijze van optreden van de opponenten, zodat opnieuw gebokst mocht worden.

In hoofdstuk 3.6 zal nader worden ingegaan op de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende spelers, zoals betrokken bij het gevechtsbereidheidparcours.

3.1.10 *Nazorg*

Er is na het voorval aan cursisten en kader de mogelijkheid geboden voor nazorg. Desgewenst kon men spreken met een geestelijk verzorger of een bedrijfsmaatschappelijk werker. De nazorg is als afdoende en positief ervaren.

Niet duidelijk is of dit ook aan de overige aanwezigen en steunverleners gevraagd is. Ook is niet duidelijk of hierbij een draaiboek is gevolgd.

3.1.11 *Conclusies*

- a. Er kon niet worden vastgesteld of advies is gevraagd aan de arts op GZHC Schaarsbergen of sgt Van Geffen verantwoord kon deelnemen aan het VAKOL-opwerkingsprogramma. Dit is niet in overeenkomst met de procedure conform het gestelde in het Rode Baretten Beleid (RBB).
- b. Ondanks alle eerdergenoemde medische problemen en de moeite die sgt Van Geffen blijkbaar had om de VAKOL te volgen, is besloten geen nader medisch onderzoek bij sgt Van Geffen te laten verrichten door een arts. Blijkbaar viel alles binnen het bestaande beeld dat er over hem bestond; dat hij 'opgeefgedrag' vertoonde. Of deze medische problemen een relatie hebben met de medische aandoening die sgt van Geffen kreeg na het doorlopen van het gevechtsbereidheidparcours, kan door de commissie niet worden vastgesteld.
- c. Opvallend is dat zowel het VAKOL-kader als sgt Van Geffen de inschatting maken dat de VAKOL kan worden voortgezet, ondanks de zich opeenstapelende medische problemen, en dat er geen arts is geraadpleegd om vast te laten stellen of dit wel medisch verantwoord was.
- d. Het VAKOL-kader heeft onvoldoende kennis en kunde van de inspanningsfysiologische effecten van de VAKOL op de gezondheidstoestand van een cursist.
- e. Er is niet adequaat nagegaan wat de oorzaak was dat sgt Van Geffen op de knieën is gevallen tijdens de speedmars en of het medisch verantwoord was om hem de speedmars te laten vervolgen.
- f. Het blijkt dat op 8 juni 2011 niet werd voldaan aan de door School Luchtmobiel aangegeven norm één instructeur op drie cursisten.
- g. Kaderleden nemen (onbewust) medische beslissingen waartoe zij onvoldoende toegerust zijn. Dit terwijl medisch personeel (AMV-er) beschikbaar was.
- h. De lengte van de wachttijd als krijgsgevangene is van invloed op de fysieke en mentale toestand van een cursist voor aanvang van het gevechtsbereidheidparcours. Hoe langer dit duurt, hoe groter de totale belasting is. Natuurlijk zijn persoonlijke eigenschappen hierop ook van invloed.

- i. De lengte van de wachttijd als krijgsgevangene, gekoppeld aan het niet kunnen eten en drinken in deze periode, kan leiden tot klachten als gevolg van dehydratie en daarmee gepaard gaande hoofdpijn. Naarmate deze periode langer duurt, neemt de kans daarop toe.
- j. Het gebruik van het rood-witte lint, als herkenningsteken van een mutatie bij een cursist, is niet vastgelegd in een procedure.
- k. Het is niet duidelijk wie de mutatie stelt. Wel wordt door het VAKOL-kader aangegeven dat dit door een arts zou moeten gebeuren. Dit werd niet bevestigd door de AMV-er die steun verleende. Hierdoor is niet duidelijk of de inzetbaarheid van een cursist voorafgaand aan het gevechtsbereidheidparcours afdoende kundig wordt vastgesteld. Ook is niet duidelijk welke gevolgen het afleggen van het gevechtsbereidheidparcours op de gezondheid heeft. Tevens is niet duidelijk welke maatregelen worden genomen om een cursist met een mutatie het gevechtsbereidheidparcours te kunnen laten doorlopen.
- l. De buddy van sgt Van Geffen was fysiek sterker. De buddy heeft echter veel later die middag pas het parcours doorlopen.
- m. Na het gevechtsbereidheidparcours vindt er een evaluatie plaats van de cursist door de instructeur die hem tijdens het parcours heeft begeleid. Hierbij wordt vooral gereflecteerd op het gedrag van de cursist in relatie tot de opdracht. Of hierbij een checklist wordt gebruikt is niet bekend. Deze evaluatie wordt niet formeel vastgelegd in het kader van de beschermde leeromgeving. Slechts op aangeven van de cursist wordt aandacht geschonken aan de fysieke of mentale gesteldheid.
- n. Zowel voorafgaand aan het gevechtsbereidheidparcours als na afloop hiervan vindt niet standaard een geneeskundig onderzoek plaats. Er wordt voorafgaand aan het parcours niet vastgesteld of een cursist last heeft van hoofdpijn. Ook na afloop van het parcours vindt geen controle plaats gericht op hoofdpijklachten. Aangezien de oorzaak van hoofdpijn na doorlopen van het gevechtsbereidheidparcours moeilijk te duiden is, lijkt het verstandig dit wel te doen; zo wordt vaststellen van de oorzaak van deze klacht eenvoudiger.
- o. Zowel School Luchtmobiel als LO/S Groot Heidekamp geven aan dat er meestal niet uitvoerig op hoofdpijn wordt ingegaan, omdat hoofdpijn als klacht veel voorkomt. "*Het hoort er immers bij*". Hoe medische klachten - met name klachten die kunnen wijzen op een hersenschudding of ernstiger hersenletsel - worden geëvalueerd en welke medische richtlijn hierbij gebruikt wordt, kon door de commissie niet worden vastgesteld.
- p. Alhoewel de kans op hersenletsel door het afleggen van het gevechtsbereidheidparcours klein is, kunnen de mogelijke gevolgen van een dergelijk letsel voor de cursist zeer ernstig zijn.
- q. Na de evaluatie van het gevechtsbereidheidparcours krijgt de cursist de gelegenheid om te gaan slapen. Als een cursist op dat moment hoofdpijklachten heeft, kan dit een teken zijn van een hersenschudding of ernstiger hersenletsel. Bij klachten die hierbij kunnen passen, zeker als deze klachten langer blijven bestaan, wordt in algemene zin het medische advies gegeven om juist niet te gaan slapen zodat het bewustzijn van de patiënt kan worden gemonitord, met name een eventuele achteruitgang hiervan.

Als de cursist slaapt, is deze monitoring niet mogelijk. Een achteruitgang van het bewustzijn kan hierdoor gemist worden.

- r. Op dit moment is er geen richtlijn om te beoordelen of een cursist klachten heeft die mogelijk passen bij een hersenschudding of ernstiger hersenletsel. Ook is er geen richtlijn aan de hand waarvan beslist kan worden of het verantwoord is dat de cursist doorgaat met het gevechtsgerechtigdheidsparcours of de VAKOL.
- s. De handelingen die door de gelegenheidsbuddy, de PTLs-er en de AMV-er verricht zijn nadat sgt Van Geffen onwel werd tijdens het rustmoment achter de loods, zijn allemaal adequaat geweest.
- t. De door de AMV-er toegepaste medische behandeling vanaf het moment dat hij bij sgt Van Geffen kwam achter de loods, tot aan het moment van overdragen aan het ambulancepersoneel van de burgerambulance, was adequaat.
- u. Opvallend is dat op de avond van het voorval door C-School Luchtmobiel alleen met de operationele gebruiker (C-11 LMB) is overlegd over het al of niet doorgaan van de activiteiten, en niet met zijn hiërarchieke commandant (C-OCIO). Dit zou een voorbeeld kunnen zijn van de nauwe band tussen twee spelers met een gezamenlijk belang (School Luchtmobiel en de operationele gebruiker, 11 LMB).

3.1.12 Aanbevelingen

- a. Beslismomenten tijdens het parcours gerelateerd aan het al dan niet vervolgen van het parcours of het invoeren van medische ondersteuning van de cursist beter documenteren en beargumenteren aan de hand van criteria.
- b. C-OCIO dient de norm voor de verhouding instructeur-cursist vast te stellen.
- c. C-School Luchtmobiel dient toe te zien op handhaving van deze norm.
- d. Door School Luchtmobiel dient te worden vastgesteld aan welke eisen (competentieprofiel) externe instructeurs dienen te voldoen. Dit aspect wordt verder beschreven in hoofdstuk 3.7.
- e. Kader VAKOL dient medische beslissingen over te laten aan medisch personeel. Dit aspect wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 3.6.
- f. In de opleiding van instructeurs dient aandacht besteed te worden aan de effecten van zware inspanning op het menselijk lichaam en hieraan gerelateerde klachten en symptomen.
- g. Beslismomenten over doorgaan of stoppen van een cursist moeten beter gedocumenteerd worden. Dit dient plaats te vinden aan de hand van vastgestelde criteria en onderliggende argumentatie.
- h. De fysiek sterkste cursist van een buddy-paar dient als eerste het parcours te doorlopen. Hiermee wordt geborgd dat mogelijke buddyzorg adequaat kan worden uitgevoerd.
- i. Indien een militair onwel wordt tijdens een speedmars, moet middels onderzoek worden uitgesloten dat er sprake is van ernstig onderliggend lijden.
- j. Draag zorg dat iedere cursist een gelijke wachttijd c.q. duur krijgsgevangenschap heeft alvorens het parcours aan te vangen.

- k. Ontwikkel een procedure waarin opgenomen is op welke wijze een mutatie wordt beoordeeld en of het verantwoord is of een cursist het gevechtsbereidheidparcours mag afleggen. Denk vervolgens na hoe dit het best zichtbaar gemaakt kan worden.
- l. Wanneer men de kans op letsel wil minimaliseren, zou de constatering dat een cursist hoofdpijn heeft voor aanvang van het parcours er aanleiding toe kunnen zijn hem niet te laten aanvangen aan het gevechtsbereidheidparcours. Na afloop van het gevechtsbereidheidparcours dient een medisch onderzoek plaats te vinden waarbij in ieder geval aandacht wordt besteed aan symptomen die kunnen duiden op een hersenschudding of erger intra-cranieel letsel.
- m. In bijlage 4 wordt een werkwijze aanbevolen om te beoordelen of een sporter zou kunnen doorgaan met een sportevenement, als hij klachten of symptomen heeft, die mogelijk passen bij een hersenschudding of ernstiger hersenletsel. Gebruik de in bijlage 4 genoemde verschijnselen en symptomen om te bepalen of mogelijk sprake is van een hersenletsel. Als dit het geval lijkt, gebruik bijlage 4 om te bepalen of de cursist door kan gaan met het gevechtsbereidheidparcours en/of de VAKOL.
- n. De wijze waarop de evaluatie na afloop van het gevechtsbereidheidparcours plaatsvindt dient eenduidig te worden vastgelegd. Dit dient bij voorkeur te geschieden aan de hand van vooraf vastgestelde vragen.
- o. Draag er zorg voor dat de hiërarchieke lijn wordt gevolgd, met name bij incidenten en in de communicatie daaromtrent.

3.2 Beleid en doctrine

3.2.1 Leeswijzer

Onderstaand wordt eerst kort ingegaan op de inrichtings- en ketenverantwoordelijkheid ten aanzien van individuele opleidingen binnen Defensie in het algemeen en het CLAS in het bijzonder. Vervolgens zal de MZV worden belicht, gevolgd door een toelichting op het begrip mentale vorming. Aansluitend komen het ontstaan, de visie en de implementatie van de VAKOL aan de orde, waarna wordt afgesloten met een beschouwing van het RBB.

3.2.2 Individuele opleidingen

Opleidingen voor individuele militairen van de krijgsmacht zijn een afgeleide van de ambitie van Defensie. Binnen Defensie is namens de Commandant der Strijdkrachten (CDS), D-DAOG verantwoordelijk voor individuele opleidingen. Ten aanzien van deze verantwoordelijkheid binnen het CLAS is het ambitieniveau CLAS van Commandant Landstrijdkrachten (C-LAS) het uitgangspunt, en dient de Leidraad Opleiding & Trainen (LOT) als richtsnoer (referte D). Individuele militaire opleidingseisen worden ontwikkeld door C-OCIO, opgesteld door C-OTCO en vastgesteld door C-LAS. Individuele opleidingen worden onder meer uitgevoerd door de scholen van het OCIO (School Luchtmobiel, School Noord en School Zuid). Sinds de uitgifte van de LOT hebben intern het CLAS vele ontwikkelingen plaatsgevonden die van invloed zijn op de inhoud en reikwijdte van het document.

Voor wat betreft de LO/S, heeft elk Operationeel Commando (OPCO) een eigen LO/S-organisatie. Commandant LO/S-organisatie CLAS is ondercommandant van, en krijgt richtlijnen van, C-OTCO. Deze staven staan in nauw contact met elkaar. Daarnaast is er een Defensie Sportraad onder voorzitterschap van D-DAOG. Deze houdt zich hoofdzakelijk bezig met sportevenementen en niet met beleid.

3.2.3 MZV

MZV wordt beschouwd als een individuele opleiding. Ontstaan vanuit de oude zelfverdedigingsporten judo, boksen en schermen, zijn daar later onder meer het ongewapend vechten en geweervechten bijgekomen. Begin jaren negentig heeft de LO/S-organisatie CLAS vervolgens MZV ontwikkeld. Het MZV is ontwikkeld door de meest effectieve technieken uit alle zelfverdedigingsporten te combineren. Als doelstellingen werden onderkend: de-escalerend optreden, het gebruik van het vuurwapen alleen als slag- of stootwapen, het uitschakelen van de tegenstander en tot slot het met beperkte trainingstijd voldoende aanleren en inslijpen van de lesstof om een en ander met succes te kunnen toepassen. Daarnaast stelt LO/S dat met MZV een aantal vormingsdoelen kunnen worden bereikt, zoals zelfvertrouwen en incasseringsvermogen. LO/S CLAS, specifiek de LO/S Schaarsbergen, Hfd LO/S Groep Groot Heidekamp, ontwikkelde de 'MZV-Doctrine' (referte E). Ook was deze functionaris tot voor kort de kwaliteitsbewaker MZV van het CLAS.

De volgende passages maken deel uit van de inleiding van genoemd document, de MZV-Doctrine: *'Van de hedendaagse militair wordt verwacht dat deze breed inzetbaar is. De militair moet zowel de-escalierend kunnen optreden, maar ook kunnen acteren in het hoogste geweldsspectrum. Wisselend optreden in de geweldsspiraal dient snel te kunnen plaatsvinden. Het is duidelijk dat alternatieve vaardigheden om zichzelf te verdedigen in allerlei situaties wenselijk of noodzakelijk zijn. Militaire zelfverdediging bestaat uit handelingen waarbij men zichzelf of anderen verdedigt met en zonder wapen. Het woord zelfverdediging dient hierbij ruim geïnterpreteerd te worden; een aanval kan ook een manier van zelfverdediging zijn. Bovendien zijn de handelingen voor het grootste deel zowel verdedigend als aanvallend te gebruiken. Uiteindelijk bepalen bijvoorbeeld Rules of Engagement en proportioneel optreden de manier hoe men de MZV-technieken moet toepassen. Het is daarom van belang dat de materie niet eenzijdig maar wisselend wordt aangeboden, van agressief tot de-escalierend.'*

In de MZV-doctrine worden specifieke uitgangspunten benoemd. Ook worden de drie modules van MZV beschreven: de basismodule, de vervolgmodule en specialistische modules. De laatste les uit de basismodule MZV, les 10, bestaat uit een MZV-baan.

Ook worden in het document specifieke veiligheidsmaatregelen tijdens de lessen vermeld, en wordt een 'gouden regel' benoemd: *'Degene die 'ontvangt' bepaalt hoe hard er wordt geslagen en/of geschopt'*. Die regel wordt nader toegelicht, onder meer door de regel: *'Nooit incasseren op het hoofd!! Elke harde hoofdtreffer is schadelijk!'*. Er wordt ingegaan op de methodiek sparren, waarbij onder meer wordt aangegeven hoe het sparren begrensd kan worden. Dit kan bijvoorbeeld door de intensiteit, die wordt onderverdeeld in de gradaties toucheren, treffen, stevig treffen, hard treffen en voluit. *'De intensiteit toucheren en treffen is het maximaal toelaatbare op het hoofd. Deze beperkingen zijn gesteld om hersenletsel te voorkomen. Toucheren is het licht raken van de ander met alleen de vulling van de handschoen zonder doordringen van de hand, of in het geval van de benen zonder doordringen van het been. Treffen is het licht raken van de ander waarbij de benen en armen wel doordringen maar zonder dat de ontvanger hier last van heeft'*. Ook wordt in de MZV-doctrine een hoofdstuk gewijd aan de organisatie van de MZV-baan; hierin wordt onder meer vermeld dat het van belang is te weten hoeveel en welke 'MZV-acteurs' beschikbaar zijn; hun niveau (beheersing) bepaalt de uitvoering. Tot slot gaat het document in op de basismodule MZV.

De commissie stelt vast dat op het niveau CDS geen beleid is vastgelegd en geen richtlijnen zijn verstrekt ten aanzien van MZV. Ook door het niveau Staf CLAS, bijvoorbeeld door de Directie Training & Operaties en Juridische Zaken (JZ), zijn geen aanwijzingen met betrekking tot MZV gegeven. Gebleken is dat MZV binnen defensie, zowel bij de verschillende defensieonderdelen (OPCO's en Commando Diensten Centra (CDC) / Nederlandse Defensie Academie (NLDA)), als intern het CLAS (11 LMB en Korps Commando Troepen (KCT)) op verschillende manieren wordt uitgevoerd. Bovendien is de gevechtsbereidheidsbaan en de training van opponenten niet uitgewerkt in de MZV-doctrine. Volgens de doctrine is de gevechtsbereidheidsbaan niet gelijk aan de MZV-baan. Dit wordt bevestigd door LO/S.

Tijdens het onderzoek bleek dat ook regelmatig werd gesproken over 'ringgevechten'. Deze term wordt ook genoemd, maar niet verder uitgewerkt, in de MZV-doctrine. Om als commissie het beeld met betrekking tot MZV duidelijk te hebben is besloten dit nader te onderzoeken.

Door zowel School Luchtmobiel als LO/S CLAS wordt aangegeven dat dit een bokstoernooi betreft aan het eind van de Algemene Militaire Opleiding Luchtmobiel (AMOL), en niet in de VAKOL. Het wordt georganiseerd door, en vindt plaats onder leiding van LO/S CLAS. LO/S CLAS geeft aan dat onder ringgevechten een 'gewoon gevecht' in de boksring wordt verstaan.

Na elke les boksen of kickboksen vindt er sparren plaats om het geleerde in de praktijk te oefenen. Dat is in feite een ringgevecht. De cursist beoefent wat hij geleerd heeft in een afgebakende ruimte.

In de AMOL vindt dit plaats bij MZV-lessen. Aan het eind van de AMOL is er een bokstoernooi. Er staan dan vier ringen in de zaal voor een bokstoernooi. Dat is dan een echt ringgevecht. In de VAKOL wordt dat niet gedaan omdat, zo men stelt, deze qua tijd en ruimte anders in elkaar zit. Tijdens de VAKOL zijn er wel sparmomenten na de lessen MZV, maar vindt geen toernooi plaats. Het aantal sportmomenten in de VAKOL is ook veel minder dan in de AMOL. De cursisten die de VAKOL volgen hebben namelijk al in eerdere opleidingen (AMOL of Koninklijke Militaire School of NLDA) MZV lessen gehad.

3.2.4 Mentale vorming

De Leidraad Commandovoering geeft aan dat militair vermogen een combinatie is van drie componenten: de fysieke, de mentale en de conceptuele component. De mentale component bestaat uit geestelijke en fysieke gesteldheid ('mens sana in corpore sano'). C-School Luchtmobiel evenals C-OT&Rcie vinden de mentale component een belangrijk onderdeel in de VAKOL. De commissie heeft dan ook nader onderzoek gedaan naar de formele achtergronden van mentale vorming.

Op 16 december 2005 heeft C-LAS ingestemd (referte F) met de, op 2 november 2005, door C-OTCO vastgestelde Instructiekaart (IK) Mentale Vorming, de IK 2-16 (referte G). Het document geeft aan dat mentale vorming van groot belang is, en dat dit aspect binnen de militaire opleiding en training altijd een belangrijke plaats heeft ingenomen.

Genoemde IK geeft ondermeer aan: *'Een militaire operatie kan alleen succesvol zijn indien het personeel beschikt over de onvoorwaardelijke wil om operaties tot een goed einde te brengen, en bereid is daarvoor eventuele offers te brengen. Mentale vorming is een complex onderwerp dat met veel zorg moet worden ingevuld, voor zowel het individu als voor de groep. Vorming is dat deel van het opleidings- en trainingsproces van zowel individuele militairen als groepen militairen, dat zich erop richt om die persoonseigenschappen en houdingsaspecten te bevorderen, die noodzakelijk zijn om in een bepaalde context succesvol te kunnen presteren. De hoofdbestanddelen van mentale vorming zijn teamlid, gehardheid en gevechtsbereidheid. Gevechtsbereidheid wordt gekenmerkt door de elementen: discipline, prestatiegericht, actief en moed'.*

Het handboek Mentale Vorming is de basis waarin de uitgangspunten voor vorming zijn opgenomen. De IK geeft aan dat het *'als hulpmiddel is bedoeld, en geen volledige opsomming bevat van alle mogelijkheden om militairen individueel te vormen. Die zijn namelijk (bijna) onuitputtelijk! De IK kan dus worden gezien als de handzame versie van het Handboek'*.

De IK geeft aan dat mentale aspecten als discipline, prestatiegerichtheid, activiteit en moed bepalen of en zo ja in welke mate de militair bereid is zich volledig in te zetten, of in andere woorden: in hoeverre hij gevechtsbereid is. Gevechtsbereidheid wordt in de IK gedefinieerd als: *'De militair is bereid zich volledig in te zetten om actief mee te werken aan de uitvoering van de militaire opdracht, al dan niet met gebruik van geweldsmiddelen, op gedisciplineerde wijze. Hij is daarbij eveneens bereid risico's te nemen die niet alleen durf en moed vereisen, maar die in het uiterste geval ook om de inzet van het eigen leven kunnen vragen'*.

Op 10 juli 2009 heeft C-OTCO de 'Handleiding Mentale Vorming' (referte H) vastgesteld. Hij geeft aan dat in het document gebruik is gemaakt van actuele bronnen, waardoor nuance verschillen zijn ontstaan met de IK 2-16 van december 2005. C-OTCO geeft aan dat dit kan leiden tot verwarring, maar dat er desondanks voor gekozen is om de meest actuele kennis en informatie in deze handleiding te verwerken. Ook geeft hij aan dat de IK 2-16 zo spoedig mogelijk wordt aangepast. Dit heeft tot op heden niet plaatsgevonden.

In deze handleiding wordt gevechtsbereidheid beschouwd als een van de drie hoofdcomponenten van mentale vorming; de overige twee zijn 'teamlid' en 'gehardheid'. De handleiding definieert gevechtsbereidheid als: *'Gevechtsbereid zijn omvat de bereidheid van een militair om zich volledig in te zetten om, al dan niet met gebruik van geweldsmiddelen, op gedisciplineerde wijze actief mee te werken aan de uitvoering van de militaire opdracht. Hij is eveneens bereid risico's te nemen die niet alleen durf en moed vereisen, maar die in het uiterste geval ook om de inzet van het eigen leven kunnen vragen'*. De wijze waarop de term 'actief' wordt gebruikt, is enigszins afwijkend ten opzichte van het IK 2-16 van december 2005. De handleiding geeft aan dat 'actief zijn' vooral een subcomponent is van gevechtsbereidheid omdat het ten grondslag ligt aan de combinatie van skills en drills en dus ook de discipline.

De handleiding geeft aan dat het niet zo kan zijn dat in de meest elementaire momenten van een operatie militairen moeten worden aangespoord om hun taken te vervullen. Iedereen behoort zijn aandeel in de opdracht te kennen en te kunnen en willen uitvoeren. Met betrekking tot het IK 2-16 geeft het handboek aan *'dat dit een zelfdragend geheel is, dat zonder gebruik van de handleiding kan worden gebruikt. Alle zaken op de IK 2-16 zijn in algemene bewoordingen gesteld. Er moet altijd een vertaalslag worden gemaakt naar de specifieke werksituatie van de militair. Moedig zijn kan voor een infanterist iets anders inhouden dan voor een artillerist of geneeskundige'*.

3.2.5 *Ontstaansgeschiedenis VAKOL*

Begin jaren negentig is 11 LMB opgericht. In de betreffende Kamerbrief hieromtrent is aangegeven wat de opdracht van de brigade was. De 11e Pantserinfanterie Brigade werd omgevormd tot 11 LMB. Onder meer door de brigadestaf werd nagedacht over de eisen voor individueel personeel, inbegrepen kaderleden, dat tot de nieuwe brigade toe zou gaan treden en de rode baret zou ontvangen. In de beginperiode werd met name de eindoefening gebruikt om vast te stellen of een militair geschikt was om tot de brigade toe te treden. In elk geval de eerste twee eindoefeningen werden voor kaderleden niet voorafgegaan door een traject van de VAKOL, zoals die later werd ontwikkeld. De voorbereiding werd veelal overgelaten aan de organieke commandanten en de betreffende militair zelf.

Rond 1992/1993 werd LO/S actief bij dit opwerktraject betrokken. Ook is toen een eerste aanzet voor MZV gegeven. Dit was gebaseerd op de visie dat LO/S de specialist is op het gebied van fysieke training en mentale vorming. Volgens LO/S CLAS is mentale vorming gekoppeld aan fysieke activiteiten. Zij stellen dat zo het aanleren van doorzettingsvermogen en samenwerken in een fysieke setting dient te worden geborgd.

Kort na de oprichting van het Schoolbataljon Luchtmobiel (1992) dat toen nog bij 11 LMB behoorde, werd een Voortgezette Algemene Gevechtopleiding Luchtmobiel (VAGOL) ontwikkeld. Dit was een tweewekse aaneengesloten velddiensttoefening, hoofdzakelijk uitgevoerd in de omgeving Roosendaal. Elementen van de tweewekse gevechtscursus KCT en de nieuwe luchtmobiele elementen werden gebruikt voor het maken van het programma. Dit programma werd door het Schoolbataljon Luchtmobiel ontwikkeld.

In die jaren was het opleidingsverloop hoog. Het was niet duidelijk wat de oorzaken hiervan waren. Zowel bij de VAGOL, als later ook bij de VAKOL, was de vraag aan de orde hoe dit verloop kon worden beïnvloed. Veelal werd de aandacht hierbij gericht op medische oorzaken.

Met name vanuit medische zijde is gewezen op het feit dat ook moest worden gezien hoe de voorbereiding en het opleidingsprogramma waren samengesteld en gedimensioneerd. TrainingsGeneeskunde en TrainingsFysiologie (TGTF) is menigmaal geconsulteerd.

In de loop van de jaren werd de VAKOL omgebouwd tot een periode van zeven weken, met drie velddienstweken, onderbroken door twee fysiek relatief minder belastende weken. In deze weken moest echter wel worden ingehaald wat in de velddienstweken niet gehaald was. De velddienstweken waren zwaar. Het lopen met zware bepakking en slaapdeprivatie vormden een fors deel van de fysieke en mentale belasting. Uit het door de commissie gehouden onderzoek is naar voren gekomen dat het fysieke element nog steeds als een zeer belangrijke graadmeter wordt gezien om vast te stellen of een militair mentaal sterk is.

Uit het onderzoek komt naar voren dat het niet voor iedereen duidelijk is hoe de VAKOL-syllabus tot stand is gekomen en wat de achtergronden zijn. Zo geeft LO/S aan dat de VAKOL-syllabus door 11 LMB wordt gemaakt, en dat vanuit 11 LMB een beroep wordt gedaan op LO/S, ondermeer ten behoeve van de MZV-aspecten. De inhoud van de syllabus is volgens LO/S een verantwoordelijkheid van 11 LMB. Ook C-11 LMB kan niet duidelijk aangeven waar de VAKOL-syllabus op is gebaseerd, en geeft aan dat een aantal zaken niet in de syllabus zijn opgenomen.

OCIO geeft aan dat er door het niveau CLAS of 11 LMB geen documenten zijn uitgegeven waarin de specifieke eisen voor de VAKOL staan benoemd. C-OCIO stelt dat de door C-11 LMB gestelde instroomeisen de basisgegevens zijn, en dat hij de VAKOL beschouwt als een gewone functieopleiding. Ook geeft hij aan dat het RBB van C-11 LMB niet bepalend is geweest voor het vaststellen van de instroomeisen bij de VAKOL. Uitgangspunt is dat de deelnemers aan de VAKOL dienen te voldoen aan dezelfde eisen als de luchtmobiele soldaat met als extra eis dat hij moet kunnen optreden als gelegenheids-groepscommandant, hetgeen uiteraard een extra belasting oplevert. De eisen waaraan de luchtmobiele soldaat dient te voldoen, staan vermeld in de VAKOL-syllabus, zoals vastgesteld door C-OCIO.

3.2.6 Rode Baretten Beleid

Op 1 april 2008 heeft C-LAS ingestemd met het RBB (referte I), zoals verwoord in de Nota van C-11 LMB (AASLT) "7 December" van 7 maart 2008. Op 4 april 2008 heeft C-11 LMB (AASLT) "7 December" dit door C-LAS goedgekeurd beleid uitgegeven aan zijn ondercommandanten, in afschrift aan C-School Luchtmobiel, C-LO/S-groep Schaarsbergen en C-LO/S-groep Assen. In zijn aanbiedingsbrief geeft C-11 LMB aan dat de aspecten 'fysieke opleidbaarheid vaststellen door medische keuring' en de 'clausule in de functietoewijzingsbeschikking' door Commandant Personeelscommando (Persco) thans de ('Directie Personeel & Organisatie') op haalbaarheid en rechtspositionele consequenties zijn bezien.

De commissie heeft niet vastgesteld of de toezegging van C-11 LMB is nagekomen dat door zorg van de brigade P&O adviseur de uitvoering van genoemde twee aspecten met Persco nader is afgestemd. Het RBB gaat in op algemene uitgangspunten, het traject ter voorbereiding op het behalen van de rode baret en het traject voor behoud van de fysieke inzetbaarheid. In het RBB staan als algemene uitgangspunten ondermeer vermeld: *'Als functie-eis binnen 11 LMB geldt dat iedere militair, geplaatst op een operationele functie, luchtmobiel opgeleid moet zijn. De luchtmobiele opleiding wordt verzorgd door School Luchtmobiel van het OCIO. Voor soldaten is dat de AMOL, voor kaderleden de VAKOL. De eisen voor de luchtmobiele opleiding zijn zowel bij de AMOL als bij de VAKOL onafhankelijk van welk wapen of dienstvak de militair is. Dit is de basis voor elke luchtmobiele militair. Per operationele eenheid van 11 LMB zijn er functieafhankelijk wel verschillen in de vereiste fysieke inzetbaarheid en mentale belasting van de luchtmobiele militair. Als aan de opleidingseisen is voldaan ontvangt de militair aan het einde van de AMOL respectievelijk de VAKOL de rode baret.'*

De rode baret wordt uitgereikt door C-11 LMB en is een vaardigheidseembleem'.

Met betrekking tot het traject voorbereiding behalen rode baret geeft genoemd RBB onder meer aan: *'Bij de aanstellingskeuring van leerlingen voor School Luchtmobiel is de opleidbaarheid voor de fysiek zware functies bij 11 LMB meegenomen. Hetzelfde geldt voor kaderleden van het wapen der infanterie. Voor kaderleden van andere wapens of dienstvakken wordt de opleidbaarheid voor een functie bij 11 LMB vastgesteld aan de hand van een medische keuring bij het ARBO-centrum in Schaarsbergen. De opleidbaarheid dient vastgesteld te zijn voordat een functie bij 11 LMB daadwerkelijk wordt toegewezen aan een militair die nog niet luchtmobiel is opgeleid'.*

In het beleid is verder vastgelegd *'dat het opwerktraject van een nog niet luchtmobiel opgeleid kaderlid in de praktijk zal geschieden bij 11 LMB waarbij de verantwoordelijkheden als volgt liggen:*

- a) Deelname aan de VAKOL-training is voor het nog luchtmobiel op te leiden kaderlid verplicht. Deelname wordt gecontroleerd door de eenheidscommandant.*
- b) De intest zal in een nieuwe vorm integraal deel uitmaken van het opwerktraject. Het opwerktraject wordt in nauw overleg tussen School Luchtmobiel, ARBO-arts, LO/S-organisatie, Regionale Personeels Dienst (RPD) en Persco ingevuld.*
- c) Gedurende het opwerktraject wordt een advies uitgebracht wanneer het kaderlid fysiek en mentaal in staat wordt geacht om te starten met de VAKOL.*
- d) C-11 LMB besluit, in overleg met C-School Luchtmobiel, op basis van advies van eenheidscommandant, arts en LO/S-organisatie of het kaderlid mag starten met de VAKOL'.*

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat niet C-11 LMB, maar C-School Luchtmobiel degene is die vaststelt of het kaderlid mag starten met de opleiding.

Desgevraagd geeft C-11 LMB aan dat het RBB alleen gaat over wie de rode baret mag dragen en wat mensen van buiten de brigade moeten doen om hem te krijgen. Bovendien heeft dat alleen met de fysieke eisen te maken. Om die reden heeft C-11 LMB aangegeven dat hij de operationele eisen gaat opstellen en op basis daarvan een nieuw profiel militair luchtmobiel gaat ontwikkelen. Dat gaat weer vertaald worden in een nieuwe syllabus. De opleidingen op basis van de nieuwe syllabus worden ook een stuk korter. De opleiding van 24 weken is met 7 weken ingekort tot 17 weken.

3.2.7 Concluisies

- a. De door C-LAS in 2005 vastgestelde LOT is door de vele ontwikkelingen sinds die tijd niet meer actueel. Binnen de scope van het onderzoek is geconstateerd dat daardoor de belegging van inrichtings- en ketenverantwoordelijkheid ten aanzien van individuele opleidingen binnen Defensie in het algemeen en het CLAS in het bijzonder onvoldoende duidelijk is.

- b. Binnen Defensie is geen eenduidig beleid met betrekking tot MZV. Het is niet duidelijk wie binnen defensie de autoriteit is op dit vakgebied. Het gevolg is dat MZV op verschillende manieren wordt geïnterpreteerd en uitgevoerd, zowel binnen Defensie als intern het CLAS.
- c. Na de oprichting van de Luchtmobiele Brigade is in de loop van de jaren de VAKOL ontwikkeld. Tot op heden wordt het fysieke aspect als een zeer belangrijke graadmeter beschouwd om vast te stellen of een militair mentaal sterk is. Dit aspect wordt in hoofdstuk 3.5 nader belicht. Het is onduidelijk welke eisen ten grondslag liggen aan de VAKOL. Het ontbreken van een profiel van de luchtmobiele militair, met hieraan gekoppelde instroomeisen is een belangrijk gemis om te kunnen toetsen of de VAKOL voldoet.
- d. De inhoud van de in juli 2009 door C-OTCO vastgestelde 'Handleiding Mentale Vorming' en het door C-OTCO in 2005 vastgestelde IK 2-16 kan volgens C-OTCO leiden tot verwarring. Aanpassing van het IK 2-16 is tot op heden niet geschied.
- e. Gevechtsbereidheid is één van de drie peilers van mentale vorming, naast gehardheid en teamlid. Gevechtsbereidheid bestaat uit de componenten discipline, prestatiegericht, actief en moed. Het toetsen van incasseringsvermogen zou moeten worden getoetst als onderdeel van gehardheid. Deze toetsing valt niet onder de toetsing gevechtsbereidheid. Dit zou betekenen dat het onderdeel MZV in de strikte zin van de definitie niet thuis hoort in het gevechtsbereidheidparcours.
- f. Het door C-LAS vastgestelde RBB van 2008 is niet meer volledig actueel.

3.2.8 Aanbevelingen

- a. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de inrichtings- en ketenverantwoordelijkheid ten aanzien van individuele opleidingen binnen Defensie in het algemeen en het CLAS in het bijzonder, dienen eenduidig te worden vastgesteld en gecommuniceerd. Actualisatie van de LOT is noodzakelijk.
- b. Verantwoordelijkheden met betrekking tot MZV dienen eenduidig te worden vastgesteld en bekend gesteld.
- c. De toepassing en training van MZV dient door de MZV-autoriteit te worden gesynchroniseerd.
- d. De wijze waarop kan worden bepaald of een militair mentaal geschikt is dient te worden vastgesteld.
- e. De vraag of fysieke inspanning de mentale component beïnvloedt, en zo ja de intensiteit hiervan, dient te worden vastgesteld.
- f. C-OTCO dient zo spoedig mogelijk het IK 2-16 te actualiseren. In bredere en conceptuele zin wordt geadviseerd om door C-OTCO een 'Beleidskader Mentale Vorming' op te laten stellen.
- g. Het onderdeel MZV zou thuis kunnen horen in een 'gehardheidsbaan' als onderdeel van de mentale vorming. In de gehardheidsbaan zouden stressbestendigheid, incasserings- en doorzettingsvermogen getoetst kunnen worden.
- h. De basis en uitgangspunten voor de VAKOL dienen te worden vastgesteld.
- i. Het vigerende RBB dient te worden geactualiseerd.

3.3 Wet- en regelgeving

3.3.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de interne en externe wet- en regelgeving beschouwd die van toepassing waren ten tijde van het voorval.

3.3.2 Externe wet- en regelgeving

Uit de gevoerde gesprekken met vertegenwoordigers vanuit de School Luchtmobiel, OCIO en OTCO blijkt dat het onduidelijk is welke status de VAKOL (of delen daarvan) heeft en welke verplichtingen hieruit voortvloeien. Sommige betrokkenen zien de VAKOL als opleiding, terwijl anderen (met name de praktische delen) zien als oefening. Ook de term training wordt gebruikt in relatie tot de VAKOL.

De Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) (referte J) en het Arbeidsomstandighedenbesluit (Arbobesluit) (referte K) zijn van toepassing. Er zijn echter partiële uitzonderingen van toepassing vóór, tijdens en na oefeningen.

In het Arbobesluit art. 1.5.d wordt de volgende definitie van oefening gegeven:

“Iedere door defensiepersoneel onder oorlognabootsende omstandigheden in praktijk brengen van theoretisch onderwezen bekwaamheden teneinde aldus de bedrevenheid in het uitvoeren van oorlogstaken te verwerven, op te voeren of te onderhouden.”

Met betrekking tot oefeningen maakt het Arbobesluit geen uitzondering voor het inventariseren van risico's en het nemen van passende maatregelen. Deze werkgeversverplichting is derhalve onverminderd van kracht met betrekking tot oefeningen. Binnen de Staf OTCO heerst de opvatting: *“Aan deze inventarisatie zijn in de wet nog maar beperkte maatregelen gekoppeld. Als er gevaren zijn, hoeven er alleen voor de hand liggende maatregelen te worden getroffen waarbij de operationele taakuitvoering niet wordt belemmerd.”* (Referte L).

In de Modellenatlas Defensie⁴ is het begrip opleiding als volgt omschreven: “Een opleiding is een geheel van activiteiten gericht op het bijbrengen van kennis, vaardigheden en/of houding.” Opleiden is het personeel door specifieke onderwijsleerprocessen de vereiste bekwaamheid en geschiktheid verschaffen voor een of meer niveaus en/of voor een bepaalde functie(groep) in de organisatie.

3.3.3 Interne wet- en regelgeving

Binnen Defensie geldt de MP 12-100 Veiligheidsmanagementsysteem Defensie (referte M). In deze Ministeriële Publicatie wordt beschreven hoe binnen Defensie invulling gegeven wordt aan de externe (arbo-) wet- en regelgeving.

---

⁴ <http://modellenatlas.mindef.nl/default.aspx>

Binnen het CLAS wordt het VS 2-1998 Arbozorg KL gehanteerd (referte N). De MP 12-100 en VS 2-1998 schrijven beiden voor dat wanneer (partiële) uitzonderingen op de Arbowet van toepassing zijn, er toch zoveel als mogelijk gehandeld moet worden naar de Arbowet vanuit de zorgplicht die een commandant heeft voor zijn of haar personeel. De MP 12-100 schrijft ten aanzien van risicobeoordeling voor dat deze voor processen of activiteiten uitgevoerd moet worden. In het VS 2-1998 wordt dit niet expliciet voorgeschreven; de insteek is daar meer gericht op gevarenthema's en het werken met vragenlijsten. Het is bij de commissie bekend dat de herziening van het huidige VS 2-1998 in een vergevorderd stadium is.

Het VS 2-1998 beschrijft wie als werkgever gezien wordt in het kader van de Arbowet. Hierin staat aangegeven dat de commandant die beschikt of kan beschikken over een Medezeggenschapscommissie wordt gezien als werkgever. In deze casus is de C-School Luchtmobiel werkgever⁵.

De onduidelijkheid over de status van (delen van) de VAKOL ('oefening' of 'opleiding') zou mogelijk kunnen leiden tot een onjuiste interpretatie van vigerende regelgeving bij de uitvoering van met name de praktijkdelen van de VAKOL.

3.3.4 *Conclusies*

- a. Met betrekking tot oefeningen en/of risicovolle activiteiten geldt onverminderd de werkgeversverplichting voor C-School Luchtmobiel om risico's te inventariseren, passende maatregelen te nemen en deze maatregelen schriftelijk vast te leggen en te borgen.
- b. De uitzonderingspositie van Defensie ten aanzien van de Arbowet wordt op verschillende plaatsen in de organisatie verkeerd geïnterpreteerd ten aanzien van het nemen van passende maatregelen.
- c. Er bestaan uiteenlopende opvattingen over de status van de VAKOL, of de onderdelen waaruit deze opleiding bestaat.

3.3.5 *Aanbeveling*

- a. Geef duidelijk aan welke status voor de VAKOL van toepassing is ('oefening' of 'opleiding') en maak dit bekend in de lijn School Luchtmobiel – OCIO – OTCO.

---

⁵ Beleggingsbesluit medezeggenschap CLAS, ref. PRO/08/008489, 9 september 2008.

3.4 Risicobeoordeling

3.4.1 Leeswijzer

Het navolgende hoofdstuk wordt ingeleid door een korte weergave van het algemene proces risicobeoordeling. Vervolgens zal worden ingezoomd op de risicobeoordeling rondom de VAKOL en in het bijzonder het gevechtsbereidheidparcours. Tevens zal aandacht worden besteed aan het aspect veiligheidscultuur.

3.4.2 Risicobeoordeling algemeen

Zoals in hoofdstuk 3.3 is te lezen, stelt de Arbeidsomstandighedenwet (1998) dat iedere werkgever de plicht heeft zorg te dragen voor zo goed mogelijke arbeidsomstandigheden binnen zijn organisatie. Gelet op de stand van de wetenschap en professionele dienstverlening moet hij, tenzij dit redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de arbeid zodanig organiseren dat daarvan geen nadelige invloed uitgaat op de veiligheid en de gezondheid van de werknemer, en moet hij het welzijn bij de arbeid bevorderen. Defensie is hierbij geen uitzondering, conform hetgeen gesteld in het VS 2-1998. Belangrijke instrumenten hierbij zijn de Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) en Risico Analyse voor en tijdens Operationeel optreden (RAO). Het proces van risicobeheersing begint met het benoemen van organisatiedoelstellingen, het bepalen van de structuur en het inrichten van processen. Hierop volgt de risicoanalyse en het identificeren van de belangrijke risico's; het in kaart brengen van de oorzaken en consequenties van deze risico's biedt vervolgens de basis om door middel van het nemen van beheersmaatregelen en toetsing te komen tot verbeteracties. Zo wordt een gedegen en continu proces opgebouwd en wordt invulling gegeven aan het begrip risicomanagement.

3.4.3 Risicobeoordeling School Luchtmobiel

Uit navraag blijkt dat School Luchtmobiel beschikt over een RI&E die in januari 2008 aan de Arbodienst Defensie is aangeboden. Deze RI&E is vervolgens door de Arbodienst Defensie getoetst. Genoemde Ri&E is evenwel niet gericht op het in kaart brengen van risicovolle processen. Daarnaast wordt in deze RI&E alleen ingegaan op het vaste personeelsbestand en niet op de VAKOL en/of de instructeurs die de VAKOL verzorgen en/of de cursisten die deze VAKOL volgen.

C-School Luchtmobiel heeft in 2011 een verzoek tot ondersteuning bij de uitvoering van de RI&E via OCIO ingediend bij OTCO, maar men gaf aan dat hiervoor geen capaciteit beschikbaar zou zijn. C-School Luchtmobiel geeft aan hierin wel een eigen commandantenverantwoordelijkheid te hebben, en het noodzakelijk te vinden te inventariseren waar er risico's zaten en wat moest gebeuren om deze risico's aanvaardbaar te maken. Hij stelt dat er geen totale RI&E van de VAKOL heeft plaatsgevonden, maar wel bij diverse onderdelen waarbij risico's zijn onderkend. Van deze inventarisaties konden geen documenten worden overlegd.

De VAKOL is één van de opleidingen die uitgevoerd wordt door School Luchtmobiel en valt derhalve onder werkgeversverantwoordelijkheid van C-School Luchtmobiel. Uit de gesprekken met School Luchtmobiel, OCIO en OTCO blijkt dat er veel onduidelijkheid bestaat over wie nu verantwoordelijk is voor de uitvoering van een RI&E en/of een RAO. Tegelijkertijd wordt er nauwelijks toezicht uitgeoefend op de kwaliteit van veiligheid en risicobeheersing. Er is onvoldoende controle / bewaking in de lijn, waardoor te concluderen is dat het integrale proces, de keten van risicomanagement, niet is geborgd in de algehele bedrijfsvoering.

Specifiek voor de VAKOL is nergens in (formele) documenten terug te vinden of en op welke onderdelen van de VAKOL risico's geïnventariseerd zijn, noch welke maatregelen er zijn getroffen. In dit kader is tevens gekeken naar de RI&E van de LO/Sportorganisatie Groot Heidekamp, gezien de betrokkenheid van dit onderdeel bij deelapecten in de VAKOL. In de gesprekken geeft een aantal medewerkers op uitvoerend niveau aan wel nagedacht te hebben over de risico's en in de Compagniesorder Tijdelijke Aard (COTA) van C-OT&Rcie d.d. 30-05-2011 (referte P) waarin wordt gesteld dat er sprake is van verhoogd risico. Het is echter onduidelijk wat men hiermee bedoelt en of hiernaar is gehandeld. Ook blijkt nergens hoe hierbij eventueel sprake is geweest van overleg en samenwerking met andere betrokken disciplines dan wel verantwoordelijken in de hiërarchieke lijn.

Kijkend naar het gevechtsgerechtigdheidsparcours gelden identieke constatering aangaande de risicoanalyse. Er zijn voorbeelden aan te dragen waaruit blijkt dat er marginaal is nagedacht over de mogelijke risico's en hiernaar gehandeld is. Te denken is aan instructies looproute en het gebruik van Persoonlijke Beschermings Middelen (PBM). Te concluderen is dat niets is of wordt vastgelegd en daarmee niets is geborgd in het systeem van bedrijfsvoering maar veel afhankelijk is van betrokken uitvoerende personen.

Het is niet alleen belangrijk risico's in kaart te brengen en beheersmaatregelen te treffen voor het vaste personeelsbestand maar zeker ook voor de cursisten, mogelijke steunverleners en andere betrokkenen. Een risicoanalyse kan ook bijdragen aan een gedegen en onderbouwd verzoek tot steunverlening aan 'externe' disciplines; denk hierbij bijvoorbeeld aan geneeskundige ondersteuning. Zo kan een goede inschatting gemaakt worden om te beoordelen welk niveau van deskundigheid wenselijk dan wel noodzakelijk is.

Gezien de inhoud van de VAKOL en de omstandigheden waarbinnen de cursisten opgeleid worden is het van belang dat cursisten vooraf, gedurende en na afloop van de VAKOL fysiek en mentaal worden gescreend door hiertoe opgeleide en geëquipeerde deskundigen. Voorafgaand aan de opleiding wordt dit deels ondervangen door het traject VAKOL-training, afgesloten door de oefening Falcon Mind, waarbij een team onder leiding van C-School Luchtmobiel uiteindelijk bepaalt of iemand wel of niet mag deelnemen aan de VAKOL. Het ontbreken van objectieve methoden en bekwaamheid bij het beoordelen van de fysieke en vooral de mentale inzetbaarheid van de cursist gedurende de opleiding legt hierbij een zeer grote verantwoording bij het kader, in casu de begeleidend instructeur. Dit aspect zal verder worden behandeld in hoofdstuk 3.6: Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Voor wat betreft de PBM kan worden geconstateerd dat de cursisten tijdens de sparmomenten standaard een beetje droegen evenals bokshandschoenen en hoofdbescherming.

De schriftelijke grondslag hiervoor ontbreekt waardoor het niet mogelijk is vast te stellen of dit de juiste middelen zijn gerelateerd aan de mogelijke risico's. De opponenten hadden ook de beschikking over deze middelen. Zij waren zelfs in de gelegenheid eigen materiaal te gebruiken. Het gebruik is facultatief gebleken.

Bij School Luchtmobiel en LO/S bestaat de opvatting dat de hoofdbescherming voor de cursisten, die pas vanaf het betreffende parcours werd gehanteerd, wordt gedragen vanuit het oogpunt van bescherming tegen oppervlakkige verwondingen en niet primair ter voorkoming van schade als gevolg van mogelijk gevechtscontact. Ten aanzien van de kwaliteit, het beheer en de keuring van deze beschermingsmiddelen kan worden opgemerkt dat hiervoor niets is beschreven. Dit als gevolg van het feit dat vechtsportartikelen niet geclassificeerd worden als PBM.⁶ Wenselijk echter is wel het borgen van de kwaliteit van deze middelen. Inspectie is hierbij wellicht een handzaam middel aan de hand van hiervoor vastgestelde criteria.

3.4.4 *Veiligheidscultuur*

Veiligheid is slechts een beperkt onderdeel binnen de huidige organisatiecultuur. Binnen het tactisch besluitvormingsmodel is militaire operationele veiligheid een kernelement, maar in de betekenis van arbeidsveiligheid en gezondheid krijgt het maar zeer beperkt aandacht. Dat komt deels voort uit de cultuur van de organisatie, die zich kenmerkt door een 'can do' mentaliteit. Het positieve daarvan is dat loyaliteit, professionaliteit en creativiteit zorgen voor het uitvoeren van de job; tegelijkertijd laat deze cultuur de ruimte tot het nemen van onvoldoende doordachte en daardoor onnodige risico's. 'Train as you fight' is niet hetzelfde als het niet in acht nemen van wet- en regelgeving.

De Arbowetgeving bevat weliswaar uitzonderingsbepalingen voor Defensie, maar deze zijn noodzakelijk om geen formeel conflict te veroorzaken tussen het uitvoeren van de opgedragen – vaak risicovolle – taken en de wetgeving die juist bedoeld is om dergelijke risico's te vermijden. 'Train as you fight' betekent juist het uitvoeren van risico inventarisaties en met name het inschatten van alle mogelijke scenario's, zodat tijdig maatregelen kunnen worden genomen, die, bij voorkeur, onder vooraf 'beheerste' omstandigheden, kunnen worden beoefend.

---

⁶ Arbobesluit, artikel 1.1., lid 4b.

3.4.5 Conclusies

- a. Er bestaat een RI&E van School Luchtmobiel en een van LO/Sportorganisatie CLAS. Beide RI&E's zijn destijds getoetst door de Arbodienst Defensie. De eerstgenoemde is evenwel niet gericht op het in kaart brengen van risicovolle processen. Daarnaast wordt in deze RI&E's alleen ingegaan op het vaste personeelsbestand en niet op de VAKOL en/of de instructeurs die de VAKOL verzorgen en/of de cursisten die deze VAKOL volgen. Een gedegen risicoanalyse van de VAKOL ontbreekt.
- b. Hoewel de lijn verantwoordelijk is voor het (laten) uitvoeren van een RI&E blijkt in de praktijk dat vooral uitvoerenden laag in de organisatie probleemeigenaar zijn. Het lukt dan niet altijd om de juiste functionarissen aan het werk te krijgen of voldoende prioriteit toe te kennen. Daardoor is ook de betrokkenheid vanuit de praktijk en kenniscentra onvoldoende. Hierdoor worden mogelijke risico's die d.m.v. een RI&E School Luchtmobiel van de VAKOL onderkend hadden kunnen worden onvoldoende onderkend en beheerst. C- School Luchtmobiel geeft aan dat hij dit in zijn hiërarchieke lijn kenbaar heeft gemaakt, maar dat men aangaf dat hiervoor geen capaciteit beschikbaar zou zijn. C-School Luchtmobiel geeft aan hierin wel een eigen commandanten-verantwoordelijkheid te hebben, en het noodzakelijk te vinden te inventariseren waar er risico's zaten en wat moest gebeuren om deze risico's aanvaardbaar te maken. Hij geeft aan dat er geen totale RI&E van de VAKOL heeft plaatsgevonden, maar wel bij diverse onderdelen waarbij risico's zijn onderkend. Van deze inventarisaties konden geen documenten worden overlegd.
- c. Vaak wordt de nadruk gelegd op de instrumentele kant van risicomangement, maar dit valt of staat met de juiste werking ervan. Dat kan alleen wanneer er ook aandacht wordt besteed aan de cultuurkant van risicomangement, de wil en het vermogen van mensen om dergelijke systemen ook effectief te kunnen laten werken.

3.4.6 Aanbevelingen

- a. Er dient een risicoanalyse te worden uitgevoerd specifiek gericht op de VAKOL.
- b. Veiligheid behoort in alle samenhang een vanzelfsprekend element van leiderschap en management te zijn en daardoor een onlosmakelijk deel van de besturende en uitvoerende processen. Het is een utopie te veronderstellen dat alle risico's voorzienbaar en te voorkomen zijn, echter adequaat signaleren (alertheid) en handelen is dan het devies.
- c. Integreer en borg risicomangement zoveel als mogelijk in de dagelijkse praktijk van beleid, besturing, uitvoering en evaluatie. Maak veiligheid onderdeel van de planning en controlcyclus zodat het aandacht behoudt en communicatie via de hiërarchieke lijn plaatsvindt. Daardoor ontstaat begrip en draagvlak op de verschillende niveaus voor de visie en situatie van elkaar.

- d. Maak veiligheid in de brede zin een noodzakelijk deel van de organisatiecultuur. Geef het onderwerp een belangrijke plaats in opleidingen en trainingen van leidinggevenden en medewerkers.
- e. Met name vorm en inhoud geven aan de cultuurkant is zo mogelijk nog belangrijker dan de instrumentele kant. Meer inhoudelijk is een sterkere focus op de 'human factor' noodzakelijk bij het inschatten van risico's.
- f. Beschrijf in de MZV-doctrine de doelstelling van het gebruik van PBM en zie toe op het dragen ervan.

3.5 Structuur en doelstelling VAKOL

3.5.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de VAKOL in relatie tot 11 LMB. Vervolgens wordt de doelstelling van de VAKOL beschreven en wordt de VAKOL-training nader belicht. Daarna wordt ingegaan op de opbouw van de VAKOL en de informatie die de aspirant-cursist hierover ontvangt.

3.5.2 De VAKOL in relatie tot 11 LMB

Iedere militair met een operationele functie binnen 11 LMB heeft als functie-eis dat hij "luchtmobiel opgeleid" moet zijn⁷. Om de kwaliteit luchtmobiel opgeleid te verkrijgen, volgen manschappen en korporaals de AMOL en militairen met de rang van sergeant en hoger de VAKOL. De AMOL vormt geen onderdeel van dit onderzoek en wordt hier derhalve verder niet in beschouwing genomen.

Om toegelaten te worden tot de VAKOL moet de cursist:

- een initiële opleiding tot (onder)officier hebben afgerond;
- bestemd zijn voor een (onder)officiersfunctie binnen 11 LMB;
- voldoen aan cluster 4⁸ conform de procedure bij Dienstencentrum Werving & Selectie (DCWS), en
- het voorbereidingstraject VAKOL-training met succes hebben afgerond.

Tijdens het onderzoek is gebleken dat niet wordt gecontroleerd of de cursist die aan de VAKOL training begint, medisch geschikt is bevonden voor een functie binnen cluster 4. LO/S gaat er van uit dat de commandant van de laatste eenheid waar de militair werkzaam was, zorgt voor keuring wanneer een clusterverhoging noodzakelijk is. Hierdoor bestaat het risico dat een cursist die medisch niet geschikt is voor een functie in cluster 4 toch wordt toegelaten tot de VAKOL-training.

3.5.3 Doelstelling VAKOL

De formele doelstelling van de VAKOL is in de syllabus als volgt verwoord: "*De doelstelling van de Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel (VAKOL) bestaat uit het algemeen en individueel geschikt maken van een militair als kaderlid, voor het functioneren binnen 11 Luchtmobiele Brigade Air Assault (AASLT) of binnen OCIO School Luchtmobiel. Uitgangspunt hierbij is de inzetbaarheid als luchtmobiel militair zodat hij of zij als gelegenheidscommandant van een luchtmobiele gelegenheidsgroep moet kunnen optreden*". Hiermee beoogt men de (onder)officier fysiek en mentaal voor te bereiden om onder zware operationele omstandigheden leiding te kunnen geven aan een luchtmobiele groep.

---

7 Rode Barettenbeleid 11 Luchtmobiele Brigade vanaf 1 april 2008 – Algemene uitgangspunten – punt 1.

8 Functie cluster groep beschreven in DMG 032. Deze is niet congruent met de indeling zoals gebruikt door DCWS. Deze sluit aan op de indeling Vaststelling Fysieke Belastbaarheid (VFB) zoals beschreven door de afdeling Trainingsgeneeskunde en Trainingsfysiologie (TGTF).

3.5.4 VAKOL-training

Wanneer een militair te horen krijgt dat hij is voorbestemd om de VAKOL te gaan volgen, krijgt hij van de LO/S het advies om een VAKOL-trainingstraject te doorlopen. De opdrachten en te behalen eisen staan vermeld in het "VAKOL trainingslogboek School Luchtmobiel" (referte Q) dat aan de aspirant-cursisten VAKOL wordt uitgereikt. In de inleiding van het logboek staat dat de training voornamelijk is gericht op het vergroten van fysieke gesteldheid, omdat de VAKOL veel van het fysiek vermogen van de cursist vraagt. De cursist wordt er op gewezen dat de training veel fysieke inspanning vraagt. In het logboek is het advies opgenomen om in de tijd tussen VAKOL-training en de daadwerkelijke VAKOL verlof op te nemen om te herstellen. In het logboek wordt niets vermeld over de mentale belasting van de cursist tijdens de VAKOL.

In genoemd logboek VAKOL training wordt ingegaan op de opbouw van de VAKOL training. Onderstaand wordt hiervan een korte beschrijving gegeven. De VAKOL-training bestaat uit drie modules. Elke module heeft een duur van zes weken. Deelname aan de modules 1 en 2 is niet verplicht. De lessen worden door de LO/S niet collectief aan de aspirant cursisten aangeboden, maar moeten op individuele basis worden uitgevoerd. De lessen van module 3 worden wel collectief gegeven. Iedere aspirant VAKOL-cursist is verplicht om aan tenminste 70 procent van de lessen van module 3 deel te nemen. De aanwezigheid wordt door de LO/S geregistreerd. Wanneer niet aan voldoende lessen wordt deelgenomen, krijgt de cursist geen toestemming te starten met de VAKOL. Er wordt voor aanvang van de verplichte module 3 niet getoetst of een cursist voldoende fysieke conditie heeft om module 3 aan te vangen.

Module 1 geeft de cursist de mogelijkheid te werken aan het vergroten van zijn kracht en uithoudingsvermogen. In module 2 ligt het accent op het toepassen van de toegenomen kracht en uithoudingsvermogen, gericht op speciale hindernissen. Techniektraining heeft daarbij een centrale rol. In module 3 wordt de cursist opgewerkt naar het niveau fit 4+ om met succes deel te kunnen nemen aan de twaalf uur durende eindoefening "Falcon Mind".

In de VAKOL-training worden in totaal vier lessen MZV gegeven.

Drie lessen MZV zijn opgenomen in module 2:

- Les 2.2   Leerintentie: het kunnen nemen van de touwhindernisbaan en het toepassen van diverse MZV-technieken.
- Les 2.10   Leerintentie: het kunnen toepassen van diverse MZV-technieken in een circuit.
- Les 2.18   Leerintentie: uitvoering geven aan diverse sparvormen.

In module 3 is één les MZV opgenomen. Dit is één van de lessen waar elke cursist verplicht aan moet deelnemen. De leerintentie van deze les is omschreven als "het kunnen toepassen van diverse technieken in diverse sparvormen".

De VAKOL-training wordt afgesloten met de eindoefening Falcon Mind. De eindoefening geldt als intest voor de VAKOL. De opdrachten die tijdens Falcon Mind worden uitgevoerd, zijn gericht op de fysieke gesteldheid. De mentale component lijkt in de eindoefening ondergeschikt en niet herleidbaar.

De eisen die zijn gesteld aan de opdrachten in de eindoefening zijn niet hard. Dat wil zeggen dat een cursist die de gestelde tijdlimieten niet haalt, op grond van een totale beoordeling toch geschikt kan worden bevonden om toegelaten te worden tot de VAKOL. C-11 LMB is de bevoegde autoriteit die uiteindelijk beslist of een cursist mag starten met de VAKOL. In de praktijk wordt die beslissing genomen door C-School Luchtmobiel. Bij zijn beslissing laat hij zich zo nodig adviseren door LO/S, de kaderleden van de OT&Rcie en een arts van het GZHC.

3.5.5 *Voorbereiding VAKOL*

De cursist die wordt toegelaten tot de VAKOL ontvangt een 'Hand-out instructie VAKOL' (referte R) met een beschrijving van de VAKOL. De hand-out is bedoeld om de cursist te informeren over de opzet van de VAKOL en de regelgeving die van toepassing is. Het geeft aan wat de cursist te wachten staat en waaraan hij, maar ook de instructeur, zich te houden heeft en waaraan hij, in ieder geval aan het einde van de opleiding, dient te voldoen. Volgens de slotzin van de inleiding van de hand-out zijn met het vaststellen van een aantal "spelregels" dan ook zowel de rechtspositie van de cursist als van de organisatie gediend.

Het is opvallend dat in de hand-out niet wordt aangegeven hoe gedurende de VAKOL de toegang tot de medische zorg is geregeld. Bij School Luchtmobiel wordt verondersteld dat dit bij de aspirant-cursist bekend is. Er wordt niet gecontroleerd of dit daadwerkelijk zo is.

3.5.6 *VAKOL*

De VAKOL duurt zeven weken, waar in totaal zestien lessen worden gegeven. Chronologisch ziet de VAKOL er als volgt uit:

Week 1	Kader Training Luchtmobiel 1 (KTL 1)
Week 2	Introductie Cursus Airmobile Operations (ICAO)
Week 3	Kader Training Luchtmobiel 2 (KTL 2)
Week 4	Basis Helikopter Training (BHT)
Week 5	Kader Training Luchtmobiel 3 (KTL 3)
Week 6	Integratieweek
Week 7	Eindoefening Fearless Falcon

In de zogenaamde KTL-weken worden voornamelijk fysieke oefeningen uitgevoerd. De KTL-weken duren van maandagochtend tot vrijdagavond en bestaan steeds uit een doorlopend programma van 24 uur. In de weken 2, 4 en 6 worden voornamelijk theoretische lessen gegeven. De fysieke- en de theoretische weken worden afgewisseld om de cursist te laten herstellen van de zware fysieke inspanningen tijdens de KTL-weken. In de theoretische weken wordt ook de mogelijkheid geboden om herkansingen te doen bij onvoldoende resultaten voor fysieke testen. De VAKOL wordt afgesloten met een eindoefening van een week, Fearless Falcon, waarin al het geleerde in de praktijk moet worden gebracht.

Door een cursist te laten reflecteren op zijn handelen, na fysieke en mentale conditionering, beoogt men te bereiken dat hij zelf inziet welke gedragingen hij moet veranderen of verbeteren. Er wordt gekeken naar- en geëvalueerd op persoonskarakteristieken als doorzettingsvermogen, stressbestendigheid, flexibiliteit en verantwoordelijkheidsbesef (referte S). In meerdere lessen wordt aandacht besteed aan het herkennen van stress, de effecten van vermoeidheid en het toepassen van deze kennis in de praktijk. School Luchtmobiel stelt de cursist op deze wijze te leren om te gaan met zijn eigen gedragingen en deze te onderkennen bij zijn collega's onder zware omstandigheden.

De lessen in KTL-1 zijn gericht op "de enkele man" en worden gebruikt om de basiskennis en vaardigheden bij te brengen of op te frissen.

In de week KTL-2 worden de cursisten gestimuleerd om als buddypaar te werken, waarbij een eerste opzet wordt gemaakt naar het leidinggeven aan een ander. In deze week is volgens de syllabus tevens aandacht voor de mentale component. Het gevechtsbereidheidparcours vindt in deze week plaats.

Het leerdoel van KTL-3 is om in groepsverband te kunnen werken en leiding aan een groep te kunnen geven. De zesde week van de VAKOL is een recuperatieweek en de VAKOL-cursisten maken voor het eerst kennis met leerlingen uit de AMOL, die zij de twee komende weken onder hun hoede krijgen. De VAKOL-cursisten krijgen op deze wijze les in leidinggeven in gelegenhedsituaties. Samen met de AMOL-leerlingen vindt de voorbereiding op de eindoefening Fearless Falcon plaats.

De eindoefening duurt vijf dagen en nachten waarin allerlei (gevechts)acties en fysieke momenten de revue passeren. In de syllabus VAKOL staat niets over een gevechtsbereidheidparcours vermeld.

School Luchtmobiel stelt dat alleen met behulp van een gevechtsbereidheidsparcours kan worden getoetst of een cursist gevechtsbereid is. Desgevraagd geeft C-School Luchtmobiel aan: *"Daar hebben we heel uitdrukkelijk over gesproken. We zijn tot de conclusie gekomen, zelfs C-LAS, dat er geen alternatief te bedenken is waarop die gevechtsbereidheid naar voren kan komen. We zien geen andere, minder risicovolle manier, om dat uit de persoon te krijgen"*. LO/S Groot Heidekamp geeft aan dat deze manier de *"ultieme wijze"* van toetsing is.

De eindoefening wordt afgesloten met een nachtelijke mars en een feestelijke intocht op vrijdagochtend op de Oranjekazerne in het bijzijn van ouders, familieleden, vrienden en kennissen. Het uitlopen van de eindoefening is de indicator voor toekenning rode baret. De fysieke getoonde prestaties is daarmee de doorslaggevende graadmeter voor ontvangen van de rode baret. Als de militair de VAKOL met succes heeft afgerond, is de militair gerechtigd de rode baret te dragen gedurende zijn of haar duur functievervulling.

3.5.7 *Beschermde leeromgeving*

School Luchtmobiel stelt dat de cursist in de VAKOL in de gelegenheid wordt gesteld fouten te maken en daarvan te leren. Derhalve wordt er zo weinig als mogelijk over de prestaties van de cursist vastgelegd. Data worden kort na het beëindigen van de betreffende VAKOL vernietigd. Men noemt dit een beschermende leeromgeving. De cursist zal immers gaan fungeren als kaderlid binnen de Luchtmobiele Brigade. Door gegevens niet permanent vast te leggen, wordt voorkomen dat in een later stadium het kaderlid wordt geconfronteerd met zijn optreden tijdens de VAKOL.

De prestaties worden bijgehouden op een "kruisjeslijst" waarin de meest in het oog springende waarnemingen (positief en negatief) door de VAKOL-instructeurs kort beschreven worden. Het is onduidelijk hoe de bevindingen van LO/S hierin worden meegenomen. Er is geen integrale benadering. Het is niet duidelijk hoe er wordt teruggekoppeld op de betreffende cursist. De vraag is of er structurele begeleiding is of alleen begeleiding op basis van in het oog springend gedrag (positief en negatief). Iemand die geen plus of min heeft, krijgt minder snel een gesprek met, of begeleiding van, zijn instructeur. Er zijn geen vastgestelde criteria voor een gesprek⁹.

3.5.8 *Conclusies*

- a. Er is geen controle of borging of de cursist voldoet aan de juiste functie-eisen voorafgaand aan het starten van de VAKOL-training. Het is niet geborgd dat er controle plaatsvindt of er medische contra-indicaties zijn voor het volgen van de VAKOL-training en/of de VAKOL. De mogelijkheid bestaat dat een cursist die niet voldoet aan de medische eisen toch start aan de VAKOL training. Ook is niet duidelijk wie verantwoordelijk is voor deze controle; dit is in het RBB onder de punten 6 b en c. niet eenduidig beschreven.
- b. De cursisten die niet deelnemen aan de modules 1 en 2 van de VAKOL-training lopen het risico te weinig fysieke conditie te hebben. Het doorlopen van module 1 en 2 biedt hiervoor echter ook geen garantie. Evenmin het doorlopen van module 3 of de twaalf uur durende eindoefening Falcon Mind.
- c. Het is niet geborgd dat de cursist weet in welke omstandigheden en op welke wijze hij toegang heeft tot medische zorg tijdens de VAKOL.

---

⁹ Als voorbeeld is hierbij te denken aan het leerlingvolgsysteem zoals toegepast binnen de AMOL.

- d. De opbouw van de VAKOL is onvoldoende te herleiden op de formele doelstelling in de syllabus. Uitwerking van de doelstellingen in oefeningen vinden plaats zonder dat de formele lijn hierin is gekend. In de VAKOL syllabus staat niets vermeld over een gevechtsbereidheidparcours.
- e. Er wordt in de uitvoering van de VAKOL voornamelijk aandacht besteed aan de fysieke component. De training van de mentale component van de cursist wordt veelal en impliciet gerelateerd aan de fysieke prestaties van de cursist.
- f. Cursisten die niet opvallen, krijgen minder begeleiding van het kader.

3.5.9 Aanbevelingen

- a. In Peoplesoft dient zichtbaar gemaakt te worden tot welke functieclustergroep de militair is gekeurd.
- b. Voor toelating tot de VAKOL-training dient C-School Luchtmobiel te controleren of de aspirant-cursist voldoet aan de gestelde eisen.
- c. Na medische toetsing dient de cursist door LO/S te worden beoordeeld op zijn fysieke gesteldheid en dient zo nodig een individueel trainingsprogramma te worden opgesteld.
- d. Cursisten moeten verplicht deelnemen aan de totale VAKOL-training. Hiermee wordt bereikt dat iedere cursist het minimale aanvangsniveau heeft voor de VAKOL.
- e. In de hand-out die aan cursisten wordt verstrekt voor aanvang van de VAKOL dienen rechten en plichten tijdens de VAKOL uitvoeriger te worden omschreven van zowel de cursist als van de instructeur.
- f. De inhoud van de VAKOL moet worden afgestemd op de formele doelstelling van de VAKOL.
- g. C-OCIO moet de regie voeren en toezicht houden op de uitvoering op alle delen van de syllabus VAKOL en dient de inhoud van de VAKOL af te stemmen op de formele doelstelling van de VAKOL.
- h. De mentale component moet een meer prominente rol krijgen in de VAKOL. Niet alleen de fysieke prestaties moeten worden gebruikt als graadmeter bij de training en beoordeling of een militair luchtmobiel geschikt is.
- i. Van elke VAKOL-cursist moet een dossier worden bijgehouden van zijn vorderingen en bijzonderheden. Deze dienen periodiek met de cursist te worden besproken. Dit zou gerealiseerd kunnen worden in bijvoorbeeld een leerling-volg-systeem. Na beëindiging van de VAKOL moet het dossier worden vernietigd, met het oog op de beschermde leeromgeving.

3.6 Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

3.6.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de verschillende niveaus van verantwoordelijkheid, de actoren zoals betrokken bij de VAKOL en hun bijbehorende verantwoordelijkheden en tot slot volgt een beschouwing hoe dit zich verhoudt tot de praktijk.

3.6.2 Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Deze begrippen zijn veelvuldig besproken en gedefinieerd door vele auteurs vanuit verschillende vakgebieden. In dit kader zal hierop niet nader worden ingegaan maar wordt volstaan met de voor dit onderzoek werkbare definities (Aheus, 1994).

Verantwoordelijkheid: de zorg van een medewerker om één of meer taken uit te voeren en hierover verantwoording af te leggen. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt in directe – of eindverantwoordelijkheid.

Taak: een activiteit of proces wat de medewerker behoort uit te voeren conform hetgeen gesteld is in de functieomschrijving.

Bevoegdheid: de beschikkingsmacht om door eigen beslissingen en handelingen taken uit te voeren en daarbij de benodigde middelen te kunnen inschakelen. Kort: het recht tot het uitvoeren van een taak.

3.6.3 Niveaus van verantwoordelijkheid

Wanneer we voor de VAKOL kijken naar de betrokken niveaus en hun verantwoordelijkheid, onderscheiden we enerzijds de besturende en ontwikkellijn en anderzijds de primaire of uitvoerende lijn. Hierbij dient opgemerkt te worden dat C-OCIO aangeeft eindverantwoordelijk te zijn voor zowel de initiële opleidingen als ook voor de combi-initiële opleidingen bij de School Luchtmobiel, in casu de VAKOL. De ontwikkellijn is de lijn waar met name OTCO en OCIO een verantwoordelijkheid en bevoegdheid hebben als het gaat om het vaststellen van de opleidingsdoelen en de syllabi in samenspraak met de afnemer. C-School Luchtmobiel is verantwoordelijk voor de uitvoering van de VAKOL. Zijn (onder)commandant van de OT&Rcie draagt zorg voor de taak gericht op de dagelijkse aansturing van onder meer de VAKOL. Binnen deze taak van OT&Rcie wordt weer een LDO aangewezen voor een specifiek oefenonderdeel van de VAKOL en draagt de individuele instructeur zijn zorg voor de algehele begeleiding van de cursist.

Opvallend is te noemen dat uit de gesprekken blijkt dat er op verschillende niveaus binnen de ontwikkellijn onduidelijkheid bestaat wie nu de verantwoordelijkheid draagt voor het bepalen van de daadwerkelijke en uiteindelijke inhoud van de VAKOL. Naar blijkt is er veel ruimte voor OT&Rcie om naar eigen inzicht de opleiding in te richten zonder dat hierbij sprake is van structureel toezicht c.q. inspraak vanuit de (hiërarchieke) ontwikkellijn.

De invulling van de doelstellingen in de syllabus vallen buiten het zicht van C-OCIO. Uitwerking van de doelstellingen in oefeningen en de eindoefening vinden plaats in een Pelotons Order van Tijdelijk Aard (POTA). C-OT&R-cie stelt de POTA (referte T) op. C-OCIO, noch C-OTCO wordt gevraagd om een appreciatie te geven op uitvoering van de doelstellingen, terwijl dit volgens de formele lijn wel zou moeten.

3.6.4 *Verantwoordelijkheid medische zorg*

De VAKOL ontvangt gedurende de gehele cursusperiode ondersteuning vanuit een geneeskundige eenheid van het CLAS. Deze VAKOL werd ondersteund door 11 Gnkcie. Het medisch personeel dat de steun verleent, wordt door alle betrokkenen eindverantwoordelijk geacht voor de totale medische zorg van de cursisten. Dit is geen correcte aanname. De PTLs-er is voor zijn handelen zelf verantwoordelijk, maar verleent medische hulp onder de supervisie en verantwoording van de AMV-er. Deze is slechts bevoegd om die geneeskundige handelingen te verrichten, waarvoor hij bekwaam is. Omdat tijdens de steun nogal eens een beroep moet worden gedaan op diagnostische vaardigheden, waarbij het zeker niet altijd eenvoudig is om te duiden wat de oorzaak is van de klachten of de gezondheidstoestand van de cursist, dient ervoor gezorgd te worden dat de AMV-er altijd terug kan vallen op een arts. Duidelijk is dat School Luchtmobiel deze verlengde armconstructie van medische verantwoordelijkheid niet geborgd had, maar ook dat dit principe niet bekend is bij de kaderleden van het OT-peloton. Het is onduidelijk hoe de cursist toegang heeft tot medische zorg in het algemeen en tot de AMV-er in het bijzonder. Ook is gebleken dat de instructeur vaak een triage-rol vervult bij de toegang tot de medische zorg. In de praktijk betekent dit dat de instructeur veelal bepaalt of en wanneer de cursist toegang heeft tot geneeskundige verzorging. Er is niet gebleken dat deze triage plaatsvindt op basis van transparante en eenduidig vastgestelde criteria. Het resultaat hiervan is dat de instructeur een hoofdrol vervult bij het beoordelen van vragen of klachten over de gezondheidstoestand van cursisten.

De afstemming tussen de steunverlenende AMV-er en de arts van een GZHC is ook niet geborgd, maar vaak afhankelijk van het persoonlijke initiatief van de AMV-er zelf. Nogmaals wordt benadrukt dat de AMV-er slechts bevoegd is die medische handelingen te verrichten waarvoor hij bekwaam is. Voor diagnostiek, maar ook voor behandeling, is ruggespraak met een arts over alle patiënten en klachten die hij gezien heeft dan ook dagelijks nodig.

Om dit goed te kunnen doen, is het noodzakelijk dat er op goede en correcte wijze aantekeningen worden bijgehouden van iedereen die zich met klachten tot de AMV-er wendt. Dit consult dient de status te krijgen van een medisch vertrouwelijk gesprek en valt onder het medisch beroepsgeheim. Hiertoe dienen de juiste randvoorwaarden te worden gecreëerd. De gemaakte notities vallen ook onder het medische beroepsgeheim en mogen voor niemand toegankelijk zijn, behalve voor de patiënt, de AMV-er en ander medisch personeel dat in de verzorging betrokken is. Uiteindelijk dient geborgd te worden dat deze aantekeningen op de juiste wijze in het medische geheim van de cursist terecht komen. Dit mag alleen door tussenkomst van een arts op een GZHC.

De relevante medische informatie mag alleen met het kader worden gedeeld met toestemming van de cursist zelf. Wel mag de AMV-er een oordeel geven over de beperkingen of inzetbaarheid, maar ook slechts als hij hiertoe bekwaam is. De hiertoe benodigde opleiding zit niet in de standaard opleiding tot AMV-er.

3.6.5 *Verskillende actoren binnen het gevechtsbereidheidsparcours*

Wanneer we kijken naar het betreffende gevechtsbereidheidsparcours, zijn naast School Luchtmobiel (inclusief de bijdrage van cursisten van het Remedial peloton), de volgende spelers betrokken geweest: LO/S-instructeurs, hondengeleiders van de Koninklijke Luchtmacht, geneeskundige steunverleners en opponenten. De hondengeleiders leveren een bijdrage door in de loods een (mogelijk) extra (be)dreigende factor in te brengen middels een dreiging van een (aangelijnde) 'bijtende' hond in combinatie met aanhoudelijk blaffen van de hond en het achtervolgen van de cursist. Het geneeskundig personeel is geplaatst aan het einde van het parcours (uit het zicht) en is ter plaatse eindverantwoordelijk voor de medische zorg. Ook bij het parcours bepaalt de instructeur de toegang tot de medische zorg. LO/S is nauw betrokken bij het ontwikkelen van dit specifieke onderdeel MZV, en levert tevens de opponenten voor de beide sparmomenten in het parcours.

3.6.6 *Gedeelde verantwoordelijkheid?*

Belangrijk is extra in te gaan op de rol van LO/S en de opponenten voor de sparmomenten. In de praktijk vervult LO/S hierbij een 'makelaarsfunctie': het aanvragen, bemiddelen en leveren van de opponenten. Er is niet op schrift terug te vinden dat deze taak en verantwoordelijkheid ook hier belegd zijn. Ook is niet beschreven aan welke criteria de opponenten dienen te voldoen en hoe deze aspecten getoetst worden. LO/S stelt dat de opponenten worden geselecteerd op basis van vechtsportervaring, ervaring in de rol van acteur in de gewenste context en het aspect gezagsbereidheid¹⁰. Ook deze specificaties zijn niet in een formele aanvraag tot steunverlening terug te vinden. Tot voor kort werd er voor de invulling van de opponenten veelal gewerkt met externe professionele vechtsporters. Later is daar weer af gezien, vooral vanwege - zoals LO/S en School Luchtmobiel stellen - de factor gezagsbereidheid. Bij het bewuste parcours bleken niet alle opponenten te beschikken over vechtsportervaring en ervaring met het eerder uitvoeren van deze rol. Ook gaven een aantal opponenten aan niet gebriefd te zijn en was er geen eenduidigheid in de verkregen opdracht. Ook is gebleken dat hierover geen controlevragen worden gesteld aan alle betrokkenen. De LO/S-instructeur is bij de sparmomenten de aangewezen verantwoordelijke die dient aan te geven wanneer het moment ten einde is dan wel dient te stoppen. Niet alle betrokken LO/S-instructeurs waren overigens op de hoogte van deze verantwoordelijkheid. Tevens is het onduidelijk op basis van welke criteria het sparmoment wordt beëindigd. In het algemeen wordt gesteld dat de momenten één á twee minuten mogen duren afhankelijk van de door de cursist getoonde gevechtsbereidheid. Waar dan die gevechtsbereidheid uit moet blijken, wordt verschillend benaderd. Ook was er onder de opponenten geen eenduidigheid ten aanzien van de inhoud van de sparmomenten.

---

¹⁰ Bereidheid tot het ontvangen van leiding en dit om te zetten in taakuitvoering en bijbehorend gewenst gedrag.

Op vragen als 'waar mag men de cursist raken en met welke intensiteit?' zijn uiteenlopende antwoorden ontvangen. De MZV-doctrine geeft, zoals in hoofdstuk 3.2 wordt beschreven, voor de vormen van intensiteit een vijftal gradaties die niet bij alle betrokkenen bekend waren en niet eenduidig uitgelegd werden.

3.6.7 *Afstemming*

Bovenstaande onderstreept het belang en de noodzaak van gedegen afstemming. Doordat er meerdere disciplines bij dit parcours betrokken zijn, is het van groot belang dat er een duidelijk beeld bestaat rondom doelstelling van het parcours en eenduidigheid over de wederzijdse verwachtingen en mogelijke risico's. Zo kan de steunverlenende partij een juiste inschatting maken van de te leveren dienst en het bijbehorend niveau van deskundigheid.

In hoofdstuk 3.4 is gebleken dat een belangrijke stap, een gedegen (formele) risicobeoordeling, ontbreekt. Dit heeft tot gevolg dat betrokken spelers naar eigen inzicht een inschatting gaan maken. Een voorbeeld hiervan is de AMV-er die ter plaatse borgt dat er contact mogelijk is met het GZHC Weert.

Daarnaast is het belangrijk om vooraf, tijdens en na afloop van het parcours de betrokken disciplines gezamenlijk te briefen en na afloop, en zo nodig tussentijds, te debriefen. Uit de gesprekken blijkt dat er een briefing aan het begin van de dag plaats heeft gevonden door zorg van de LDO. Er is echter niet op toegezien dat alle spelers hier ook bij aanwezig waren. Daarnaast geeft de LO/S aan dat er ook nog een separate briefing plaatsvindt aan de opponenten. Naar blijkt zijn de afstemmingsmomenten gedurende het parcours en na afloop facultatief, afhankelijk van personen en wederom niet geborgd.

Tussentijdse evaluaties van de MZV-momenten vinden niet structureel plaats tussen opponent en sportinstructeur. Sommige opponenten verklaren dat er helemaal geen evaluatie heeft plaatsgevonden, terwijl anderen verklaren dat dit na elke cursist gebeurde. De meeste opponenten geven aan ervan uit te gaan dat zij het goed doen wanneer zij niets te horen krijgen van de sportinstructeur.

Er heeft op 8 juni 2011 geen plenaire evaluatie van het gevechtsbereidheidparcours plaatsgevonden waarbij alle betrokken spelers aanwezig waren. Een aantal betrokkenen was reeds vertrokken op het moment dat de evaluatie van het gevechtsbereidheidparcours op 8 juni 2011 plaatsvond.

3.6.8 *Conclusies*

- a. Binnen de scope van het gehouden onderzoek blijkt in de praktijk onduidelijkheid te bestaan over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met onder meer als gevolg dat er ruimte op uitvoerend niveau ontstaat. Hierdoor zien medewerkers zich (vanzelfsprekend) genoodzaakt taken uit te voeren en de hier mee samenhangende verantwoordelijkheid te nemen zonder zich altijd bewust van te zijn van of te beschikken over de juiste bevoegdheid en kennis en expertise.
- b. Het is onduidelijk op basis van welke criteria de opponenten worden gevraagd hun bijdrage te leveren aan het gevechtsbereidheidparcours.

- c. Het is niet juist dat de beoordeling van een medische klacht alleen door een instructeur plaatsvindt. Hij heeft hiervoor immers geen adequate opleiding gehad. Hij is niet bekwaam en dus niet bevoegd. Dat hierdoor een situatie kan ontstaan dat de gezondheidsklachten van een cursist door niet of onvoldoende bekwaam personeel worden ingeschat is niet alleen ethisch onjuist, maar kan ook leiden tot onnodig grote gezondheidschade van de cursist. Het blijkt dat de VAKOL-instructeur veelal bepaalt of- en wanneer de cursist toegang heeft tot geneeskundige verzorging.
- d. Van de briefingmomenten is geen document terug te vinden waarop staat wat er dan aan de betrokken medewerkers wordt verteld. Hierdoor bestaat het risico dat belangrijke informatie niet wordt gedeeld.
- e. Tussentijdse evaluaties van de MZV-momenten vinden niet structureel plaats tussen opponent en sportinstructeur. Sommige opponenten verklaren dat er helemaal geen evaluatie heeft plaatsgevonden, terwijl anderen verklaren dat dit na elke cursist gebeurde. De meeste opponenten geven aan ervan uit te gaan dat zij het goed doen wanneer zij niets te horen krijgen van de sportinstructeur.
- f. Er heeft op 8 juni 2011 geen plenaire evaluatie van het gevechtsbereidheidparcours plaatsgevonden waarbij alle betrokken spelers aanwezig waren. Een aantal betrokkenen was reeds vertrokken op het moment dat de evaluatie van het gevechtsbereidheidparcours op 8 juni 2011 plaatsvond.

3.6.9 Aanbevelingen

- a. Belangrijk is de totale keten van zowel de primaire als besturende processen te beheersen. Daartoe is het niet toereikend alleen de belangrijkste processen en hun samenhang te regelen en vast te leggen in procedures. Het is van minstens even groot belang dat er duidelijkheid bestaat over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle betrokken partijen die een bijdrage leveren aan de VAKOL. Als er al sprake zou zijn van gedelegeerde verantwoordelijkheden behoudt men altijd de eindverantwoordelijkheid. Hierop dient men toezicht uit te oefenen.
- b. Het is belangrijk eenduidige en objectieve criteria vast te stellen voor de rol van de opponent. Te meer gezien de context waarbinnen de taak wordt uitgevoerd, is het van belang een competentieprofiel te ontwikkelen waarbij aandacht is voor persoons-eigenschappen en gedragscompetenties. Niet alleen kennis, vaardigheden en training zijn van belang. Ook attitude is een belangrijke factor.
- c. Kader VAKOL dient medische beslissingen over te laten aan medisch personeel. Borg vrije toegang voor de cursist tot geneeskundige zorg tijdens de VAKOL.
- d. Ontwikkel en borg een document dat gebruikt kan worden voor de briefings en waarbij tevens een aantal controle vragen genoemd worden.
- e. Zie toe op frequente tussentijdse evaluaties van de betrokkenen bij MZV-momenten.
- f. Draag zorg voor een plenaire evaluatie aan het einde van een activiteit waarbij alle betrokkenen aanwezig zijn.

3.7 Competenties en vaardigheden kader VAKOL

3.7.1 Leeswijzer

In het navolgende hoofdstuk is gekeken naar de selectiecriteria en functiebeschrijving (FIF) van de instructeurs in relatie tot de VAKOL.

3.7.2 Inleiding

In de FIF van de VAKOL-instructeur (referte U) worden geen andere eisen gesteld dan in de FIF voor een reguliere instructeur. In de interviews met de commissie stelt School Luchtmobiel dat in de selectiegesprekken nader aandacht wordt besteed aan aanvullende criteria, specifiek voor VAKOL-instructeurs. Deze zijn echter nergens op schrift terug te vinden, anders dan de eis 'rode baret'. Bij het aannemen van instructeurs is verhoudingsgewijs veel aandacht voor benodigde kennis en ervaring. Het beeld wordt geschetst dat kennis en technisch vakmanschap wel voldoende is voor de rol van instructeur.

Een aspirant-instructeur wordt, blijkt uit de gesprekken, niet direct alleen op een groep geplaatst, maar ingewerkt door een ervaren collega. Onduidelijk is hoe lang deze periode van inwerken duurt, hoe dit inwerktraject eruit ziet en op basis van welke criteria de aspirant-instructeur vervolgens zelfstandig op een groep wordt geplaatst. Hoe de begeleiding van de aspirant-instructeur verder verloopt lijkt afhankelijk van de capaciteit van bijvoorbeeld de hoofdinstructeur (HI) en is niet structureel terug te vinden in een ontwikkelplan. Ditzelfde geldt voor steunverlening door externe instructeurs; ook hiervoor zijn geen criteria of normen beschreven.

Bij het vervullen van deze functie is het uiteraard belangrijk wat je doet, maar nog veel belangrijker is de manier waarop je de functie uitvoert en hoe dat het verschil maakt. Het opleiden van mensen vraagt om een bepaalde aanpak waarbij je de (veilige) ruimte creëert waarbij cursisten zich kunnen ontwikkelen en verbeteren en worden gestimuleerd het beste van zichzelf te laten zien. Dit vraagt een bepaalde basishouding van een instructeur waarbij aspecten als authenticiteit, integriteit en respect centraal staan.

3.7.3 Generiek of maatwerk?

De aard en de inhoud van de VAKOL maken dat een cursist rekent op ervaren instructeurs. Het vergt nogal wat van een school en zijn instructeurs om cursisten tot (top)prestaties te brengen door stelselmatig terug te koppelen, samen met hen de oorzaken van successen en falen na te gaan, mogelijkheden tot verbetering te onderzoeken en verder aanwijzingen te geven en oefening aan te bieden. Daarnaast worden cursisten binnen de context van de VAKOL vaak tot uitersten gedreven en gevraagd te handelen onder zware omstandigheden. Er wordt mentaal en fysiek veel van de cursist gevraagd. Dit gaat verder dan opleiden alleen en vraagt specifieke kennis, vaardigheden en gedrag van een instructeur. Dit vraagt bijvoorbeeld ook kennis over fysiologische processen. Hoe reageren en handelen mensen onder druk? Wat doet slaapdeprivatie met het menselijk lichaam en hoe uit zich dat?

Hoe kun je mensen mentaal trainen en hoe meet ik de vorderingen? In de praktijk is nu vooral zichtbaar dat mentale training veelal wordt gekoppeld aan (zwaardere) fysieke inzet en de beoordeling hiervan plaatsvindt door de instructeur.

3.7.4 *Conclusie*

- a. Zoals ook in hoofdstuk 3.6 wordt beschreven hebben de instructeurs zich in de loop de jaren bewust of onbewust veel (onterechte) verantwoordelijkheden toegeëigend en beschikken hierbij niet altijd over de juiste kennis en expertise. Belangrijk is dat de organisatie zijn medewerkers hiertegen in bescherming neemt.

3.7.5 *Aanbevelingen*

- a. Op grond van de nieuw te formuleren doelstelling van de VAKOL (zie hoofdstuk 3.5) dient te worden vastgesteld wat de benodigde kennis, vaardigheden, attitude en competenties moeten zijn van het kader in het algemeen en de instructeurs in het bijzonder.
- b. Op grond van een gedegen competentieprofiel, dient een specifiek opleiding- en ontwikkelplan voor een instructeur VAKOL te worden ontwikkeld. Belangrijk is uiteindelijk een functieprofiel vast te stellen waarbij aan de hand van objectieve maatstaven gekeken kan worden naar de geschiktheid van de (aspirant) instructeur en waarbij er weinig ruimte is voor de subjectieve beoordeling.

3.8 Meldingssysteem voorvallen en lessons learned

3.8.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt het meldingssysteem voorvallen, eerdere soortgelijke voorvallen en het leerproces in de organisatie beschreven.

3.8.2 Meldingssysteem voorvallen

De SG Aanwijzing A/963 beschrijft hoe voorvallen gemeld dienen te worden. Als hulpmiddel daartoe is er een "meldingssysteem voorvallen" in Peoplesoft. Deze applicatie op het Defensie intranet is voor alle medewerkers toegankelijk voor het melden van uiteenlopende voorvallen. Dit kunnen bijvoorbeeld incidenten, ongevallen of ongewenste situaties zijn.

Naast de melding in Peoplesoft heeft de commandant de verplichting het Defensie Operatie Centrum (DOC) te informeren bij voorvallen van categorie 3 of 4. De definitie van categorie 3 is: lichamelijk of geestelijk letsel, richtlijn ziekenhuisopname korter dan 24 uur. De definitie van categorie 4 is: ernstig of blijvend lichamelijk of geestelijk letsel; één of meerdere dodelijke slachtoffers of met blijvende invaliditeit, richtlijn ziekenhuisopname langer dan 24 uur. Veelal wordt dit gedaan door tussenkomst van het SITCEN.

Bij levensgevaar of overlijden moet ook een melding aan de AI gedaan worden. Bij letselongevallen moet tevens de personeelsvertegenwoordiging (medezeggenschapscommissie) op de hoogte gesteld worden.

3.8.3 Eerdere soortgelijke voorvallen

Het meldingssysteem voorvallen in PeopleSoft is sinds begin 2010 in werking. Het systeem bevat derhalve geen meldingen van de tijd daarvoor. Bovendien blijkt dat niet alle voorvallen worden gemeld. Om bovenstaande redenen kan geen totale analyse worden gemaakt van alle relevante voorvallen.

Er zijn voorvallen gemeld (referte V) die hebben plaatsgevonden tijdens eerdere VAKOL-lichtingen. Er zijn echter ook voorvallen in de VAKOL geweest die niet op het verstrekte overzicht staan. Tweemaal is iemand uit de touwbaan gevallen waarbij letsel is opgetreden, dit is niet in het overzicht terug te vinden.

Een ander eerder ongeval in de VAKOL (het 'zwembadincident', 23 juni 2009) heeft ook geleid tot een voorvalonderzoek. De belangrijkste aanbevelingen uit de appreciatie van dit onderzoek (referte W) waren:

1. De verantwoordelijkheden van de verschillende functionarissen voor wat betreft de taakuitvoering moeten duidelijker worden omschreven. Op deze wijze worden de veiligheidsaspecten in het programma beter geborgd, zodat dit goed overdraagbaar is bij functiewisselingen.
2. Het inventariseren van de noodzaak en het niveau van medische ondersteuning bij de verschillende activiteiten tijdens de VAKOL op basis van een RI&E.

3. Bij aanwezigheid van medische klachten mag de cursist niet deelnemen aan risicovolle activiteiten zonder toestemming van een militaire arts. De kaderleden hebben hierbij een proactieve rol. C-School Luchtmobiel heeft hierbij een toezichhoudende rol.

Daarnaast is het opvallend te noemen dat het slachtoffer van het zwembadincident gekneusde ribben had opgelopen tijdens een MZV-activiteit¹¹. Verder blijkt dat één van de figuranten uit het Remedial peloton die dienst deed in de VAKOL 2011-2 een hersenschudding en hersenkneuzing opgelopen had bij een MZV-activiteit tijdens de AMOL.

3.8.4 *Lessons Learned proces*

Uit de gevoerde gesprekken blijkt dat een op de VAKOL gericht organisatiebreed leerproces niet herkenbaar aanwezig is. Hiermee wordt bedoeld dat uit de gesprekken blijkt dat men geen eenduidig antwoord kan geven op de – aan de VAKOL gerelateerde - invulling van het proces lessons learned op de verschillende niveaus binnen de keten van het CLAS. Men doet op lokaal niveau wel pogingen om te leren van incidenten, maar dit is veelal niet vastgelegd, niet geformaliseerd en niet gericht op het verbeteren van een specifieke situatie of activiteit.

3.8.5 *Conclusies*

- a. De meldingsprocedure (Commandantenmelding bij SITCEN en melding in Peoplesoft) is gevolgd zoals voorgeschreven.
- b. Een op de VAKOL gericht integraal sluitend proces lessons learned is niet aanwezig. In het recente verleden zijn bij opleidingen van de School Luchtmobiel vaker letselvoorvallen geweest waaruit lering getrokken had kunnen worden. Het zwembadincident toont in meerdere opzichten gelijkenis met het onderhavige voorval. Geïdentificeerde verbeterpunten zijn niet doorvertaald naar het gevechtsbereidheidparcours en syllabus, en hebben niet geleid tot een heroverweging van de prioritering van uit te voeren risicobeoordelingen.

3.8.6 *Aanbevelingen*

- a. Stimuleer het melden van voorvallen en het onderzoek daarvan zodat het leerproces verbeterd kan worden.
- b. Geef vorm aan het aan de VAKOL gerelateerd proces 'lessons learned' in de lijn School Luchtmobiel – OCIO – OTCO door middel van borging in het bestaande kwaliteitssysteem.

---

¹¹ Onderzoeksrapport zwembadincident juni 2009, d.d. september 2009

3.9 Verbetermanagement

3.9.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op mogelijke structurele veranderingen van de VAKOL en kwaliteitsborging met betrekking tot de VAKOL. Daarnaast is gekeken naar de invoering van het gevechtsgereedheidparcours in de VAKOL en onderzoeken die hieraan mogelijk ten grondslag hebben gelegen.

3.9.2 Een structureel verankerde verandering van de VAKOL?

Er zijn sinds de eerste VAKOL in 1992 belangrijke veranderingen aangebracht in dit traject. Het was niet altijd te achterhalen wat de reden was van deze veranderingen. Zo is de opleidingsduur in de loop van de tijd veranderd van twee naar zeven weken, waarbij tussen de fysiek zware weken, fysiek minder zware weken voor recuperatie zijn ingebracht. Ook is er een voortraject ingevoerd in drie fases, met een trainingsprotocol en meetmomenten om te kunnen toetsen of de cursist verantwoord kan deelnemen aan de VAKOL. Niet alleen het gewicht van de bepakking is fors toegenomen, maar ook de afstand die met de volledige bepakking moet worden gelopen. De laatste jaren is de zwaarte van de draaglastkilometers weer verminderd. C-School Luchtmobiel geeft aan dat de intentie van een aantal veranderingen was dat er minder cursisten zouden uitvallen door blessures als gevolg van overbelasting. Ook geeft hij aan dat de veranderingen zijn ingevoerd om tegemoet te komen aan de veranderde manier van optreden van 11 LMB, zodat het eindniveau van de cursist hierop aansluit.

In algemene zin kon niet worden vastgesteld of deze veranderingen hebben geleid tot een aanpassing van de syllabus. Door Staf OCIO wordt aangegeven dat de afgelopen drie jaar de syllabus niet gewijzigd is op hoofdlijnen, maar slechts in detail, bijvoorbeeld de locatie van de eindoefening. C-School Luchtmobiel geeft aan dat pas na ontvangst van de nieuwe instroomeis van de luchtmobiele militair de syllabus zal worden aangepast.

3.9.3 Kwaliteitsborging van de VAKOL

Het OCIO onderkent haar verantwoordelijkheid voor kwaliteitsbewaking van de VAKOL. Hiervoor is op dit niveau een kwaliteitsbewaker aangesteld.

School Luchtmobiel geeft aan dat de evaluatie van de VAKOL plaatsvindt binnen het VAKOL-peloton en de OT&Rcie, aan het einde van iedere VAKOL. Ondanks het feit dat deze als erg belangrijk wordt beschouwd, zijn hiervan geen notities. Noch kon worden vastgesteld of en hoe deze evaluatie tot wijzigingen leidt. Aan het einde van iedere VAKOL-week is er een evaluatie. Hierbij is de LO/S Groot Heidekamp aanwezig. Voor de weekevaluatie van de VAKOL wordt geen vast format gebruikt. De aantekeningen worden informeel bewaard door C-OT&Rcie. Ook hiervan is aangegeven dat deze evaluatie als zeer belangrijk wordt gezien en regelmatig tot bijstelling van de opleiding heeft geleid. Hierover is niets terug te vinden in de syllabus.

Of bij de in paragraaf 3.9.2 genoemde veranderingen een kwaliteitscyclus is doorlopen kon niet worden vastgesteld. Dit geldt met name voor de check-component van de Demingcircle¹².

LO/S CLAS maakt gebruik van het Instituut Nederlandse Kwaliteit (INK) model als kwaliteitssysteem voor alle producten waarvoor zij verantwoordelijk is. Hoe deze cyclus bij School Luchtmobiel, en specifiek op de VAKOL gericht, geïmplementeerd wordt is de commissie niet duidelijk geworden. Ook is niet duidelijk geworden hoe deze cyclus aansluit bij het kwaliteitssysteem van de operationele gebruiker.

LO/S CLAS geeft aan dat er onder meer kwaliteitsbewaking plaatsvindt gericht op de MZV-aspecten van de VAKOL. Vanuit School Luchtmobiel wordt aangegeven dat deze kwaliteitsbewaking vanuit OCIO en LO/S incidenteel plaatsvindt.

3.9.4 *Invoering van het gevechtsbereidheidparcours in de VAKOL*

Eén van de veranderingen in de VAKOL is de introductie van het gevechtsbereidheidparcours. Reden hiervoor was, zoals men stelt, de toegenomen operationele inzet van luchtmobiele militairen en de behoefte aan training voor een gevechtssituatie. Het beoogde leerdoel hiervan is dat de militair ervaart hoe hij zou kunnen reageren onder gevechtssomstandigheden. Dat betekent in de praktijk dat de cursist na fysieke conditionering een opdracht moet uitvoeren onder tijdsdruk, waarbij hij tevens zware fysieke inspanning moet leveren en bloot staat aan een hoge mentale druk. Daarnaast beoogt School Luchtmobiel dat tijdens de MZV-component van het gevechtsbereidheidparcours de fysieke component ogenschijnlijk wordt bedreigd.

Zoals in hoofdstuk 3.5 reeds aangegeven, is het gevechtsbereidheidparcours niet terug te vinden in de syllabus. Het is de commissie duidelijk geworden dat gevechtsbereidheid niet eenduidig wordt geïnterpreteerd. Als onderdeel van de gevechtsbereidheid worden de fysieke en of mentale component altijd getest, waarbij dit vooral wordt gedaan door toepassing van fysieke belasting zoals vermoeidheid, slaapdeprivatie, MZV en het uitvoeren van opdrachten op fysiek zware wijze onder tijdsdruk. De enige onderliggende filosofie die hiervoor gevonden werd, is dat dit gevechtssomstandigheden het best benadert en het de weerbaarheid zou vergroten. Hoe de resultaten van het doorlopen van het gevechtsbereidheidparcours een voorspellende waarde hebben voor toekomstig gedrag onder gevechtssomstandigheden, is nergens gevonden. Ook zijn geen objectieve criteria gevonden waarmee de gevechtsbereidheidcomponenten worden gemeten of vastgesteld.

Binnen het CLAS bestaan belangrijke verschillen van inzicht over de wijze waarop de gevechtsbereidheid kan worden aangetoond. Binnen School Luchtmobiel en bij LO/S Groot Heidekamp is men van mening dat gevechtsbereidheid alleen op de huidige wijze kan worden aangetoond. C-11 LMB geeft aan dat gevechtsbereid kan worden getraind door een militair mentaal over een angstpunt te tillen, zonder dat hierbij een gevechtsbereidheidparcours gebruikt wordt.

---

¹² Deze cirkel, ontwikkeld door William Edwards Deming, beschrijft vier activiteiten die op alle verbeteringen in organisaties van toepassing zijn. De vier activiteiten zorgen voor een betere kwaliteit.

Als alternatief noemt hij bijvoorbeeld grensverleggende activiteiten. Niet duidelijk is of er onderzoek is gedaan naar een alternatief hiervoor en de eventuele bruikbaarheid hiervan voor het trainen van gevechtsbereidheid.

OCIO en LO/S CLAS stellen dat is gekeken naar de initiële opleidingen in de Verenigde Staten. De hierdoor verkregen informatie was niet bruikbaar. Daarnaast geeft OCIO aan dat gekeken is naar de wijze waarop het Korps Mariniers zijn rekruten opleidt. Daarnaast heeft het KCT opleidingen in het buitenland bekeken. Het is niet duidelijk waar precies naar gekeken is, wel kon geconstateerd worden dat het niet heeft geleid tot wijzigingen in de VAKOL-syllabus.

3.9.5 *Onderzoek*

Er is geen onderzoek gevonden dat als basis heeft gediend voor de wijze waarop de VAKOL is opgebouwd. Tijdens de inventarisatie van documenten door de commissie zijn twee rapporten gevonden waarbij de onderzoeksonderwerpen een overlap hebben met de doelstelling van het gevechtsbereidheidparcours.

Dit betreft onderzoeken uitgevoerd door TGTF en de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) in 2010 en Gedragswetenschappen (GW) in 2006 (referte X). Door TGTF en TNO is onderzoek gedaan naar fysiologische en cognitieve parameters tijdens de VAKOL en door GW naar de stressbestendigheidfactoren bij de cursist. De conclusies uit deze rapporten zijn niet gebruikt binnen School Luchtmobiel. Eén van de meest opvallende conclusies van het TNO rapport is dat de VAKOL cursist zo slaapgedepriiveerd en fysiek vermoeid is, dat zijn cognitief functioneren sterk verminderd is, met name op het einde van de KTL weken. Dit betekent concreet dat bij de cursist het vermogen om te leren of kennis op te nemen sterk afgenomen is. Als de VAKOL beoogt het juiste gedrag onder operationele omstandigheden te trainen, dan zou gesteld kunnen worden, dat de randvoorwaarden hiervoor op dat moment onvoldoende aanwezig zijn. Het kan mogelijk zelfs leiden tot het aanleren van verkeerd gedrag.

C-11 LMB heeft in 2006 opdracht gegeven te onderzoeken op welke wijze invulling gegeven dient te worden aan het vergroten van stressbestendigheid binnen de AMOL en de VAKOL. Om tegemoet te kunnen komen aan de onderzoeksopdracht van C-11 LMB is een multidisciplinair onderzoeksteam samengesteld bestaande uit C-LO/S Groot Heidekamp, School Luchtmobiel, TGTF, GW en TNO. Het rapport van GW betreft een onderzoeksverslag van een deelproject dat ter ondersteuning dient van besluitvorming rond dit thema over stress. Eén van de hoofdconclusies van beide onderzoeken was dat de gegevens niet representatief waren voor de totale onderzoekspopulatie. Bij beide onderzoeken was er sprake van een kleine onderzoekspopulatie.

3.9.6 *Conclusies:*

- a. De VAKOL is in de loop van zijn bestaan regelmatig aangepast. Er is niet terug te vinden of dit heeft geleid tot veranderingen in de syllabus.
- b. Niet kon worden vastgesteld of de reeds doorgevoerde veranderingen de opleiding hebben verbeterd.

- c. Dat er weekevaluaties plaatsvinden door School Luchtmobiel is als positief te benoemen.
- d. Zowel OCIO als LO/S CLAS geven aan dat zij invulling geven aan kwaliteitsbewaking, terwijl C-School Luchtmobiel dit slechts incidenteel ervaart.
- e. Het gevechtsbereidheidparcours is niet opgenomen in de VAKOL-syllabus noch in de MZV doctrine.
- f. Er bestaat onduidelijkheid / verwarring omtrent het begrip gevechtsbereidheid.
- g. Er is niet beschreven welke methoden gebruikt kunnen worden om gevechtsbereidheid te trainen en/of te toetsen.
- h. Binnen het CLAS zijn er sterk verschillende inzichten hoe gevechtsbereid getraind en/of getoetst kan worden. Dit leidt ertoe dat er veel verschillende methoden worden gebruikt om gevechtsbereidheid te toetsen.
- i. School Luchtmobiel en LO/S stellen dat het testen van de fysieke en of mentale component altijd onderdeel is van het toetsen van de gevechtsbereidheid, waarbij dit vooral wordt gedaan door toepassing van fysieke belasting zoals vermoeidheid, slaapdeprivatie, MZV en het uitvoeren van opdrachten op fysiek zware wijze onder tijdsdruk.
- j. Of en hoe de resultaten van het doorlopen van het gevechtsbereidheidparcours een voorspellende waarde hebben voor toekomstig gedrag onder gevechtssomstandigheden, is nergens gevonden. Ook zijn geen objectieve criteria gevonden waarmee de gevechtsbereidheidscomponenten worden gemeten of vastgesteld.
- k. Het is onduidelijk hoe de conclusies van de weekevaluatie leiden tot verandering in de VAKOL of veranderingen van de VAKOL-syllabus.
- l. Er kon niet worden vastgesteld welke argumentatie of onderzoeken ten grondslag liggen aan de invoering van de huidige vorm van het gevechtsbereidheidparcours in de VAKOL.

3.9.7 Aanbevelingen

- a. Verbeter de evaluatie van de VAKOL en borg deze evaluaties in een kwaliteitssysteem.
- b. De wijze van evaluatie dient kritisch bekeken te worden, vooral hoe geborgd wordt dat verbeterpunten ook worden geïmplementeerd.
- c. De kwaliteitssystemen van OTCO/OCIO en LO/S dienen op elkaar te worden afgestemd. Met name de Check-component van de Demingcircle dient meer aandacht te krijgen in beide systemen.
- d. Onderzoek op welke wijze gevechtsbereidheid getoetst zou kunnen worden. Als dit mogelijk is, borg dan eenduidige toepassing van het gebruik van deze methode binnen de gehele krijgsmacht. Daarnaast moet worden vastgesteld welke fysiologische parameters moeten worden gemeten om meer inzicht te krijgen in de fysiologische gesteldheid van de cursist. Tevens op welke wijze deze parameters moeten worden gemonitord.
- e. De MZV-syllabus en doctrine kunnen worden verbeterd door toevoeging van een uitgebreide beschrijving van doel en uitvoering van een 'gevechtsbereidheidparcours'.
- f. Het kwaliteitssysteem van OTCO behoeft verbetering en dient tussen de verschillende niveaus van het OTCO op elkaar te worden afgestemd.
- g. Het OCIO kan een aantal aspecten van de gehouden externe onderzoeken gebruiken voor analyse, normering of verbetering van de VAKOL.

3.10 Toezicht

3.10.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke manier er (extern) toezicht wordt gehouden op de MZV-momenten tijdens het gevechtsbereidheidparcours.

3.10.2 Toezicht MZV-momenten

De sportinstructeurs hebben de leiding over de MZV-momenten en treden op als scheidsrechter tussen opponent en cursist. De sportinstructeurs hebben zelf ook de AMOL of VAKOL gedaan (zij dragen ook de rode baret), waardoor zij mogelijk bevooroordeeld zijn in hun oordeel over de situatie. Daarnaast wordt de cursist één-op-één begeleid door een instructeur. Alhoewel de verantwoordelijkheid tijdens de MZV-momenten overgaat op de sportinstructeurs, geven alle betrokkenen aan dat de begeleidend instructeur ook kan ingrijpen als hij dat nodig acht. Er vindt echter geen enkele vorm van extern toezicht plaats.

Er worden uiteenlopende verklaringen gegeven ten aanzien van het ingrijpen door (sport-) instructeurs. Enerzijds verklaren de opponenten, sportinstructeurs en VAKOL-instructeurs dat er nauwelijks ingegrepen hoefde te worden tijdens de sparmomenten. Anderzijds verklaren cursisten en hondenbegeleiders dat de sportinstructeurs tijdens meerdere sparmomenten de opponenten opdracht hebben gegeven om het rustiger aan te doen.

Door School Luchtmobiel wordt aangegeven dat de commandant en schooladjutant regelmatig de oefeningen bezoeken en invulling geven aan hun toezichthoudende rol. De rol van deze toezichthouders, noch de inhoud van de toezichthoudende taken, zijn beschreven in de VAKOL-syllabus.

3.10.3 Conclusie

Er is geen structureel extern toezicht op MZV in het gevechtsbereidheidparcours. Hierdoor mist men mogelijke verbeterlagen en worden mogelijk ongewenste gewoontes in stand gehouden.

3.10.4 Aanbeveling

Draag zorg voor externe toezichthouders op de MZV-momenten en benoem deze rol in de syllabus. Betrek deze toezichthouders bij voorkeur van een andere eenheid zodat een verschillende achtergrond en onafhankelijkheid geborgd zijn.

4 Overige bevindingen

In dit hoofdstuk worden overige bevindingen beschreven die niet gerelateerd zijn aan de verstrekte opdracht. Deze bevindingen kunnen echter wel bijdragen aan defensiebrede verbeteringen.

Het maken van foto's

Tijdens de uitvoering van het gevechtsbereidheidparcours op 8 juni 2011 zijn foto's gemaakt. Er bestaat geen specifiek beleid over het maken van foto's tijdens het gevechtsbereidheidparcours in de VAKOL. Het algemeen defensiebeleid is derhalve van toepassing. Dit is opgenomen in de "Uitvoeringsbepalingen Defensie Beveiligingsbeleid Deelgebied Fysieke Beveiliging – Fotografieverbod" van 21 september 2007 (referte Y). Het beleid is gebaseerd op artikel 430 van het Wetboek van Strafrecht.

In artikel 430 van het Wetboek van Strafrecht staat onder meer dat het verboden is om, zonder toestemming van het daartoe bevoegd gezag, fotografische- of filmopnamen te maken van enig militair werk. Op grond van dit artikel is op defensieobjecten een fotografeer-, film- en videoverbod van kracht. Bij de uitvoering van het gevechtsbereidheidparcours op 8 juni 2011 is aan niemand ontheffing van dit verbod verleend.

Het kader dat aanwezig was tijdens de MZV-momenten in de gevechtsbereidheidsbaan heeft gezien dat de foto's werden genomen. Dit blijkt uit verklaringen die de kaderleden bij het verhoor door de KMar hebben afgelegd. De personen die de foto's gemaakt hebben zijn door het kader niet gewezen op het fotografieverbod en hebben de gemaakte foto's niet laten wissen.

Medische keuring

Bij zowel School Luchtmobiel als bij 11 LMB bestaat onduidelijkheid ten aanzien van het medisch keuringstraject. Men denkt dat de keuring, zoals beschreven in het RBB kan plaatsvinden bij het GZHC. Aan de VMA of bedrijfsarts van het GZHC Schaarsbergen, kan een advies gevraagd worden of er medische bezwaren zijn voor een aspirant VAKOL-cursist om deel te nemen aan de VAKOL-training en/of VAKOL. Als iemand niet voldoet aan de medische eisen van een functie uit cluster 4, voor plaatsing op een functie bij 11 LMB c.q. het doorlopen van de VAKOL, dient hij echter bij DCWS aangeboden te worden voor een keuring, om te beoordelen of hij voldoet aan de medische eisen voor een cluster 4 functie.

Samenstelling commissie van onderzoek

De commissie wil ook haar eigen bevindingen delen ten behoeve van verbeteringen in de toekomst. Voor wat betreft de samenstelling van de commissie is het belangrijk aandacht te hebben voor de onafhankelijkheid van de voorzitter en de leden. Zij dienen niet alleen voldoende afstand te hebben tot het te onderzoeken voorval maar ook tot het behorende proces en de betreffende organisatie. Hoewel in deze commissie adequaat beschikbaar, is deskundigheid op het gebied van veiligheidskundig onderzoek, het hanteren van bijbehorende methodieken en expertise gericht op de menselijke factor wederom essentieel gebleken. Wanneer het advies betreft van bijvoorbeeld materiedeskundigen, adviseert de commissie deze niet op te nemen als lid van de commissie, maar dient de commissie de mogelijkheid te hebben ze separaat te kunnen raadplegen als (ad hoc) adviseur.

Instelling commissie van onderzoek

Het verdient aanbeveling om de commissie of een deel van de commissie direct na een voorval aan te stellen. Daarmee wordt beoogd zo snel mogelijk aan te vangen en ook de betrokkenen functionarissen te kunnen spreken. De benodigde informatie wordt hierdoor snel verkregen en de doorlooptijd van een onderzoek kan hiermee bekort worden.

Tripod Beta-methodiek

Bij onze analyse van bronnen en feiten is gebruik gemaakt van de Tripod Beta-methodiek. Deze visualisatietechniek is via Mulan niet toegankelijk gebleken. De beheerder van deze methodiek dient ervoor zorg te dragen dat dit instrument te allen tijde voor een commissie van onderzoek operationeel gemaakt kan worden in een vertrouwelijke omgeving.

5 Conclusies en aanbevelingen

In de voorliggende hoofdstukken zijn de daaraan gerelateerde conclusies en aanbevelingen reeds beschreven. De opdracht en aanpak van de commissie heeft er toe bijgedragen dat er ook aandacht is besteed aan mogelijk latente factoren gerelateerd aan de voorliggende thema's. In dit slothoofdstuk wordt vooral gekeken naar de belangrijkste bevindingen van al deze informatie.

Het doel van het onderzoek is nadrukkelijk niet het onderzoeken van een eventueel causaal verband tussen het overlijden van Sgt Van Geffen en het volgen van het gevechtsbereidheidparcours tijdens de VAKOL.

De conclusies en aanbevelingen beperken zich niet tot enkel (bestuurs)technische aspecten. Deze zijn immers niet los te zien van het daarmee verweven vraagstuk van de aandacht voor veiligheid binnen de organisatiecultuur.

Een belangrijke conclusie van de commissie is het ontbreken van eenduidig beleid met betrekking tot MZV. Het is niet duidelijk wie binnen defensie de autoriteit is op dit vakgebied en wie verantwoordelijk is voor het beleid hieromtrent en de uiteindelijke invulling. Het gevolg is dat MZV op verschillende manieren wordt geïnterpreteerd en uitgevoerd, zowel binnen defensie als binnen het CLAS.

Het verschil in interpretatie leidt tot verwarring over niet alleen het aspect MZV, maar ook het aspect gevechtsbereidheid en vooral de relatie tussen deze aspecten. Er bestaat onvoldoende duidelijkheid ten aanzien van de verantwoordelijkheden in de keten ten aanzien van initiële opleidingen.

Binnen het CLAS zijn verschillende inzichten hoe gevechtsbereidheid getraind en of getoetst zou kunnen worden. Dit leidt er toe dat in de praktijk verschillende methoden gebruikt worden om gevechtsbereidheid te toetsen. Momenteel wordt in dit kader voornamelijk aandacht besteed aan de fysieke component. De training van de mentale component wordt veelal en impliciet gerelateerd aan de fysieke prestaties van een cursist. Een door C-OTCO nader op te stellen 'Beleidskader Mentale Vorming' dient ondermeer duidelijk aan te geven wat gevechtsbereidheid is en de wijze waarop dit getraind en eventueel getoetst wordt, inbegrepen de hieraan gekoppelde taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

De commissie beveelt aan om taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de inrichtings- en ketenverantwoordelijkheid ten aanzien van de individuele opleidingen voor CLAS eenduidig vast te stellen en te communiceren. De LOT dient geactualiseerd te worden.

Daarnaast vinden wij het van belang dat onderzocht wordt op welke wijze gevechtsbereidheid getoetst zou kunnen worden. Als dit aspect toetsbaar blijkt, borg dan eenduidige toepassing van het gebruik van deze methode binnen de gehele krijgsmacht. Niet alleen de fysieke prestaties moeten worden gebruikt als graadmeter bij de training, ook de mentale component verdient een meer prominente rol.

Ook dient te worden vastgesteld welke fysiologische parameters moeten worden gemeten om meer inzicht te verkrijgen in de fysiologische gesteldheid van de cursist. Tevens dient te worden vastgesteld op welke wijze deze parameters moeten worden gemonitord.

Binnen de scope van het gehouden onderzoek blijkt in de praktijk voor meerdere onderwerpen op verschillende niveaus veel onduidelijkheid te bestaan over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met onder meer als gevolg dat veel ruimte op uitvoerend niveau ontstaat. Hierdoor zien medewerkers zich (vanzelfsprekend) genoodzaakt taken uit te voeren en de hiermee samenhangende verantwoordelijkheid te nemen zonder zich daar altijd bewust van te zijn of te beschikken over de juiste bevoegdheid en kennis en expertise. Gerelateerd aan het monitoren van die fysieke parameters heeft de commissie geconstateerd dat de beoordeling van een medische klacht van een cursist veelal alleen door een instructeur plaatsvindt. Op uitvoerend niveau nemen kaderleden (onbewust) medische beslissingen waartoe zij onvoldoende toegerust zijn en de cursist de vrije toegang tot medische zorg ontnemt.

Aanbevolen wordt de vrije toegang tot geneeskundige zorg voor de cursist tijdens de VAKOL te borgen en medische beslissingen over te laten aan daartoe bevoegd medisch personeel.

Uit het onderzoek is tevens gebleken dat er een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) School Luchtmobiel is, evenals een RI&E van LO/Sportorganisatie CLAS. Beide RI&E's zijn destijds getoetst door de Arbodienst Defensie. De eerstgenoemde is evenwel niet gericht op het in kaart brengen van risicovolle processen. Daarnaast wordt in deze RI&E's alleen ingegaan op het vaste personeelsbestand en niet op de VAKOL en/of de instructeurs die de VAKOL verzorgen en/of de cursisten die deze VAKOL volgen. Een gedegen risicoanalyse van de VAKOL ontbreekt. Deze risicoanalyse zou deel kunnen uitmaken van de RI&E School Luchtmobiel. Hoewel de lijn verantwoordelijk is voor het (laten) uitvoeren van de RI&E blijkt in de praktijk dat vooral uitvoerenden laag in de organisatie probleemeigenaar zijn. Hierdoor worden mogelijke risico's die d.m.v. een RI&E School Luchtmobiel van de VAKOL onderkend hadden kunnen worden onvoldoende onderkend en beheerst.

Het geven van vorm en inhoud aan het cultuuraspect van veiligheid is zo mogelijk nog belangrijker dan de instrumentele kant. Inhoudelijk is meer aandacht voor de menselijke factor noodzakelijk bij het inschatten van risico's. Dit aspect krijgt maar zeer beperkt de aandacht. Dat komt deels voort uit de cultuur van de organisatie, die zich kenmerkt door een 'can do' mentaliteit, veelal gekoppeld aan het dragen van de rode baret. Dit laatste is momenteel tevens een eis om als instructeur bij School Luchtmobiel geplaatst te worden. Het positieve daarvan is dat loyaliteit, professionaliteit en creativiteit zorgen voor het uitvoeren van de job; tegelijkertijd laat deze cultuur de ruimte tot het nemen van onvoldoende doordachte en daardoor onnodige risico's.

'Train as you fight' betekent juist het inschatten van mogelijke scenario's en bijbehorende risico's, zodat tijdig maatregelen genomen kunnen worden die, bij voorkeur, onder vooraf 'beheerste' omstandigheden, kunnen worden beoefend.

Uit de gesprekken blijkt dat men geen eenduidig antwoord kan geven op de invulling van het aan de VAKOL gerelateerde proces lessons learned op de verschillende niveaus binnen de keten van het CLAS. Als voorbeeld hiervan is aan te geven dat in het recente verleden bij School Luchtmobiel letselvoorvallen zijn geweest waaruit ook lering getrokken had kunnen worden. Niet alle geïdentificeerde verbeterpunten zijn doorvertaald naar het uitvoerend niveau. Ook hebben niet al deze punten geleid tot een heroverweging van de prioritering van de uit te voeren risicobeoordelingen.

De commissie beveelt aan het proces 'lessons learned' in de lijn School Luchtmobiel – OCIO-OTCO te borgen in bestaande kwaliteitssystemen, die uiteraard op elkaar afgestemd dienen te worden.

Afsluitend merkt de commissie op dat in een goed functionerend proces van lessons learned en daarbij behorende cultuur vrijwel alle bovenstaande conclusies en aanbevelingen optimaal geborgd zullen zijn.

Refertes:

- A. Brief Voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid aan Minister van Defensie 'Onderzoek overlijden militair tijdens Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel', nummer 11501418, 27 juli 2011
- B. Brief College van procureurs-generaal aan CLAS/Kol M.J.H.M. Bastin 'Verstrekking justitiële en strafvorderlijke informatie inzake dodelijk ongeval tijdens VAKOL', nummer CMA/2011/449/819, 14 december 2011
- C. Brief OM Regio Arnhem-Zutphen aan Ministerie van Defensie / Directie Juridische Zaken 'Bestuurlijke rapportage', nummer TGO Danio, 23 december 2011
- D. Leidraad Opleiding & Training, C-LAS, 28 oktober 2005
- E. MZV-Doctrine, OTCO/LO-S Organisatie CLAS
- F. Vaststelling Instructiekaart Mentale Vorming, Brief C-LAS nummer 2005004564, 16 december 2005
- G. Vaststelling Instructiekaart Mentale Vorming, Nota C-OTCO, 2 november 2005
- H. Handleiding Mentale Vorming, Nota C-OTCO, nr 200903882, 10 juli 2009
- I. Rode Baretten Beleid 11 Luchtmobiele Brigade (AASLT) "7 December" vanaf 1 april 2008, Nota C-LAS nummer 20080050032, 1 april 2008
- J. Arbeidsomstandighedenwet 1998
- K. Arbeidsomstandighedenbesluit 1997
- L. Arbozorgadvies RI&E interne- en externe grensverleggende activiteiten, Ref. 2010009325, 1 juni 2010
- M. MP 12-100 Veiligheidsmanagementsysteem Defensie, 20 oktober 2010
- N. VS 2-1998 Arbozorg KL, 16 april 2002
- O. RI&E School Luchtmobiel, januari 2008
- P. Compagniesorder van Tijdelijke Aard van C-OT&Rcie, 30 mei 2011
- Q. VAKOL Trainingslogboek School Luchtmobiel
- R. Hand-out instructie VAKOL
- S. Briefing VAKOL C-OTRcie (Powerpoint)
- T. POTA VAKOL van 8 juni 2011
- U. FIF instructeur KL
- V. Mailbericht Staf CLAS/H-AI, 20 juni 2011
- W. Appreciatie onderzoeksrapport Zwembadincident, ref. 2011004246, 18 maart 2011
- X. TNO rapport TNO-DV 2010 A249, september 2010; GW rapport Meting stressbestendigheid VAKOL lichting, 28 aug 2006
- Y. Uitvoeringsbepalingen Defensie Beveiligingsbeleid Deelgebied Fysieke Beveiliging: Fotografieverbod, 21 september 2007
- Z. Practice parameter: The management of concussion in sports (American Association of Neurologists 1997, bevestigd in 2010).

Gebruikte afkortingen:

AASLT	Air Assault
AI	Arbeidsinspectie
AMOL	Algemene Militaire Opleiding Luchtmobiel
AMV'er	Algemeen Militair Verpleegkundige
BHT	Basis Helikopter Training
C	Commandant
CC	Compagnies-commandant
CDC	Commando Diensten Centra
CDS	Commandant der Strijdkrachten
Cie	Compagnie
CLAS	Commando Landstrijdkrachten
COTA	Compagnies Order van Tijdelijke Aard
CvO	Commissie van Onderzoek
DAOG	Directie Aansturen Operationele Gereedheid
DCWS	Diensten Centrum Werving & Selectie
D-P&O	Directeur Personeel & Organisatie
DO	Defensie Onderdeel
DOC	Defensie Operatie Centrum
FIF	Functie Informatie Formulier
GNK	Geneeskundig
GW	Gedragwetenschappen
GZHC	Gezondheidscentrum
HI	Hoofdinstructeur
ICAO	Introductie Cursus Airmobile Operations
IK	Instructiekaart
INK	Instituut Nederlandse Kwaliteit
JZ	Juridische Zaken
KCT	Korps Commando Troepen
KL	Koninklijke Landmacht
KMar	Koninklijke Marechaussee
KTL	Kader Training Luchtmobiel
LDO	Leider der Oefening
LOT	Leidraad Opleiding & Training
LO/S	Lichamelijke Opleiding / Sport
LMB	Luchtmobiele Brigade
MZV	Militaire Zelf Verdediging
NLDA	Nederlandse Defensie Academie
OCIO	Opleidingscentrum Initiële Opleidingen
OM	Openbaar Ministerie
OPC	Opvolgend Pelotons Commandant
OPCO	Operationeel Commando
OTCO	Opleidings- en Training Commando
O&T	Opleiding en Training
OT-pel	Overige Taken Peloton
OT&Rcie	Overige Taken & Remedial Compagnie
OvV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
PBM	Persoonlijke Beschermings Middelen
Persco	Personeelscommando
POTA	Pelotonsorder van Tijdelijke Aard
PTLS	Primary Trauma Life Saver
RBB	Rode Baretten Beleid
RI&E	Risico Inventarisatie & Evaluatie
RPD	Regionale Personeelsdienst
Sgt	Sergeant

SITCEN	Situatie Centrum
TGTF	Trainingsgeneeskunde en Trainingsfysiologie
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
VAGOL	Voorgezette Algemene Gevechtsopleiding Luchtmobiel
VAKOL	Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel
VS	Voorschrift

6 Bijlagen

- Bijlage 1: Nota CLAS/D-P&O 'Instelling Commissie van Onderzoek n.a.v. voorval tijdens VAKOL op 8 juni 2011', nummer 2011023199, d.d. 24 oktober 2011
- Bijlage 2: TRIPOD
- Bijlage 3a: Plattegrond gevechtsbereidheidparcours
- Bijlage 3b: Legenda gevechtsbereidheidparcours
- Bijlage 4: Richtlijn werkwijze bij vermoeden van hersenletsel

Bijlage 1: nota CLAS/Dir P&O 'Instelling Commissie van Onderzoek n.a.v. voorval tijdens VAKOL op 8 juni 2011', nummer 2011023199, d.d. 24 oktober 2011

2011023199

Koninklijke Landmacht

Zie verzendlijst

nota

Instelling Commissie van Onderzoek n.a.v. voorval
tijdens VAKOL op 8 juni 2011

Op 8 juni 2011 is er een voorval gebeurd tijdens de Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel (VAKOL). Hierbij is een militair van het 12^e Infanterie-bataljon Luchtmobiele Brigade, na de Militaire Zelfverdediging les met mentale component, in het ziekenhuis opgenomen. De militair is enkele dagen later aan complicaties ten gevolge van een bloeding in het hoofd overleden. Van het voorval werd door het Bevoegd Gezag, via de Peoplesoft-applicatie 'Melden voorval', op 9 juni 2011 melding gemaakt.

De CDS heeft mij opgedragen een onderzoek te verrichten naar de directe en indirecte oorzaken van het voorval. Het doel van het onderzoek is het onderkennen van verbetermaatregelen die herhaling van dergelijke voorvallen kunnen helpen voorkomen. Het Openbaar Ministerie heeft op 29 september jl. toestemming verleend om het onderzoek te starten.

Met bijgaande beschikking heb ik een Commissie van Onderzoek ingesteld. Met deze nota stel ik u formeel op de hoogte. De voorzitter, secretaris en leden van de Commissie van Onderzoek zijn met instemming van henzelf en hun commandant/leidinggevende aangewezen.

Deze nota vervangt mijn nota met nummer 2011021936 van 30 september 2011.

*De Commandant Landstrijdkrachten
voor deze,
De Directeur Personeel en Organisatie*

Drs. M.H.G. van Zeijts RA
Brigade-generaal

Ministerie van Defensie

**Staf Commando
Landstrijdkrachten**
Directie Personeel en
Organisatie / Afd. Personeel
Personele Veiligheid en
Arbeidsomstandigheden

Herculeslaan 1
MPC 55 A
Postbus 90004
3509 AA Utrecht
www.landmacht.nl

Contactpersoon
A.J.W. Vincken
Stafmedewerker
Arbeidsomstandigheden
Senior

T 030 218 11 88
MDTN *06 560 81188
M 06 132 409 14
AJW.Vincken.01@Mindef.nl

Datum
24 OKT. 2011
Onze referentie
2011023199

Bijlage
Instellingsbeschikking
Commissie van Onderzoek

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en onderwerp
vermelden.*

Koninklijke Landmacht

Ministerie van Defensie

Staf Commando
Landstrijdkrachten
Directie Personeel &
Organisatie
Personele Veiligheid &
Arbeidsomstandigheden

Datum
24 OKT. 2011

Onze referentie
2011023199

Contactpersoon
Dhr. G.W. Kuiper

bijlage

INSTELLINGSBESCHIKKING COMMISSIE VAN ONDERZOEK

Referte: CDS aanwijzing A-132 Samenstellen Commissie van Onderzoek Letselongevallen

OVERWEGENDE

dat de Commandant Landstrijdkrachten de eindverantwoordelijkheid draagt voor de veiligheid binnen het Commando Landstrijdkrachten;

dat de Directeur Personeel & Organisatie namens Commandant Landstrijdkrachten verantwoordelijk is voor het laten onderzoeken van ongevallen, incidenten of onveilige situaties;

dat een voorval heeft plaatsgevonden op Mobilisatiecomplex Weert, na de Militaire Zelfverdediging les met mentale component als programma-onderdeel van de Voortgezette Algemene Kader Opleiding Luchtmobiel (VAKOL) waarbij een militair van het Commando Landstrijdkrachten, meer specifiek 12 Infanteriebataljon Luchtmobiele Brigade, als gevolg van complicaties ten gevolge van een bloeding in het hoofd is overleden;

dat de militair ca 1,5 uur na het volgen van dit programma-onderdeel aangeeft hoofdpijn te hebben en scheel te zien, waarna in het ziekenhuis na verder onderzoek vastgesteld is dat er sprake was van een bloeding in het hoofd.

dat de bevindingen van voorvalonderzoeken aanleiding kunnen zijn maatregelen te nemen die bijdragen aan het verhogen van de veiligheid binnen het Ministerie van Defensie.

BESLUIT

1. **Instelling.** Ingesteld wordt een Commissie van Onderzoek (CVO) voor het onderzoeken en rapporteren van de mogelijke oorzaken van het voorval, dat plaats had na de Militaire Zelfverdediging les met mentale component als programma-onderdeel van de VAKOL, op 8 juni 2011 te Weert.

2. **Samenstelling:**

- Voorzitter: Kol M.J.H.M. Bastin (CLAS/ST CLAS/DIR P&O/ARA)
- Secretaris: Maj mr. R. Korst (CLAS/ST CLAS/DIR P&O/AFD PERS/SIE PAP)
- Lid: Lkol arts H.J. Wassink (CLAS/DP&O/AFD GZHZ/SPECGZHZ)
- Lid: Mw. C.M.M. Koole, MWO (CDC/BG GZ/ARBODF/ARBO OOST)
- Lid: Dhr. Ir. J.F. Scholten (CDC/BG GZ/ARBODF/ARBO OOST)
- Adviseur: Kap M.M.T. Maas (CLAS/OTCO/OCIO/SCHL LMB/OT&RCIE)

Ministerie van Defensie

**Staf Commando
Landstrijdkrachten**
Directie Personeel &
Organisatie
Personele Veiligheid &
Arbeidsomstandigheden

Datum

Onze referentie
2011023199

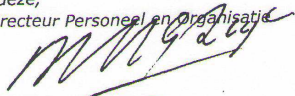
3. **Tijdsduur.** De CvO start met haar werkzaamheden na toestemming van het Openbaar Ministerie en dient uiterlijk 19 december 2011 te rapporteren aan C-LAS d.t.v. D-P&O. Indien er als gevolg van onvoorziene omstandigheden meer tijd benodigd is voor het onderzoek en de rapportage, kan hiervoor door D-P&O extensie worden verleend. Na acceptatie van het rapport door de opdrachtgever zal de CvO worden ontbonden.
4. **Opracht.** De CvO heeft als opdracht:
- a. Het achterhalen en onderzoeken van de directe en indirecte oorzaken van het voorval en de omstandigheden voorafgaand aan het voorval.
  - b. Het achterhalen en onderzoeken van andere factoren, waaronder de menselijke factoren onderzocht dienen te worden, die hebben bijgedragen aan het creëren van de situatie waarin het voorval kon plaatsvinden.
  - c. Het naar aanleiding van de bevindingen adviseren over verbeteringen en aanpassingen die herhaling van dergelijke voorvallen kunnen helpen voorkomen.
  - d. Het nut, de noodzaak en wijze van uitvoering van de huidige opzet van gevechtsbereidheid als onderdeel van de VAKOL te onderzoeken.
  - e. De mogelijkheden te onderzoeken om het aspect gevechtsbereidheid tijdens de VAKOL op een minder risicovolle wijze te trainen en te evalueren.
5. **Bevoegdheden.** De CvO is, met in acht name van de randvoorwaarden zoals vastgelegd in de CDS aanwijzing A-132 "Samenstellen Commissie van Onderzoek Letselongevallen" namens de Commandant bevoegd tot het doen van onderzoek naar de oorzaken van het gerapporteerde voorval. De CvO is hierbij bevoegd om zelfstandig direct en indirect betrokkenen uit te nodigen voor gesprekken, de Defensie-organisatie of delen ervan tegen het licht te houden en regelgeving of uitvoeringsprocedures te toetsen op functionaliteit, om zoveel mogelijk duidelijkheid te krijgen over het voorval en de

omstandigheden waaronder dit heeft plaats gevonden. Tevens kan de CvO voor het uitvoeren van het onderzoek, indien noodzakelijk, externe onderzoeksexpertise betrekken. De kosten hiervoor zullen intern door het CLAS worden gedragen. Bij het ontbreken van voldoende middelen kan C-LAS een verzoek ter compensatie hiervan indienen bij de CDS.

6. **Rapportage.** De voorzitter van de CvO is verantwoordelijk voor rapportage van de bevindingen van de Commissie. De CvO rapporteert aan C-LAS d.t.v. D-P&O. Na stafbehandeling zal C-LAS het rapport, voorzien van zijn appreciatie, aanbieden aan de CDS.
7. **Bijzondere bepalingen.** Het onderzoek van de CvO is een intern Defensie-onderzoek. De CvO heeft echter niet als taak schuldigen aan te wijzen of te oordelen over eventuele aansprakelijkheid.
8. **Slotbepalingen.**
  - a. Dit besluit treedt in werking na bekendmaking of zoveel eerder als de CvO een aanvang met haar werkzaamheden kan maken.
  - b. De inhoud van dit besluit wordt schriftelijk aan betrokken commandanten bekend gesteld.
  - c. Deze beschikking komt te vervallen op het moment dat de rapportage van de CvO door de opdrachtgever wordt geaccepteerd.

De Commandant Landstrijdkrachten
voor deze,
De Directeur Personeel en Organisatie

Drs. M.H.G. van Zeijts RA
Brigade-generaal

Ministerie van Defensie
Staf Commando
Landstrijdkrachten
Directie Personeel &
Organisatie
Personele Veiligheid &
Arbeidsomstandigheden

Datum
24 OKT. 2011
Onze referentie
2011023199

Koninklijke Landmacht

verzendinglijst

Aan
C-CDC
C-OCTO

Afschrift aan
C-LAS
CDS/DAOG
C-OTCo
C-11 LMB

Ministerie van Defensie

**Staf Commando
Landstrijdkrachten**
Directie Personeel en
Organisatie / Afd. Personeel
Personele Veiligheid en
Arbeidsomstandigheden

Datum

24 OKT. 2011

Onze referentie

2011023199

Contactpersoon

A.J.W. Vincken

Bijlage 2: Toelichting Tripod Bèta schema

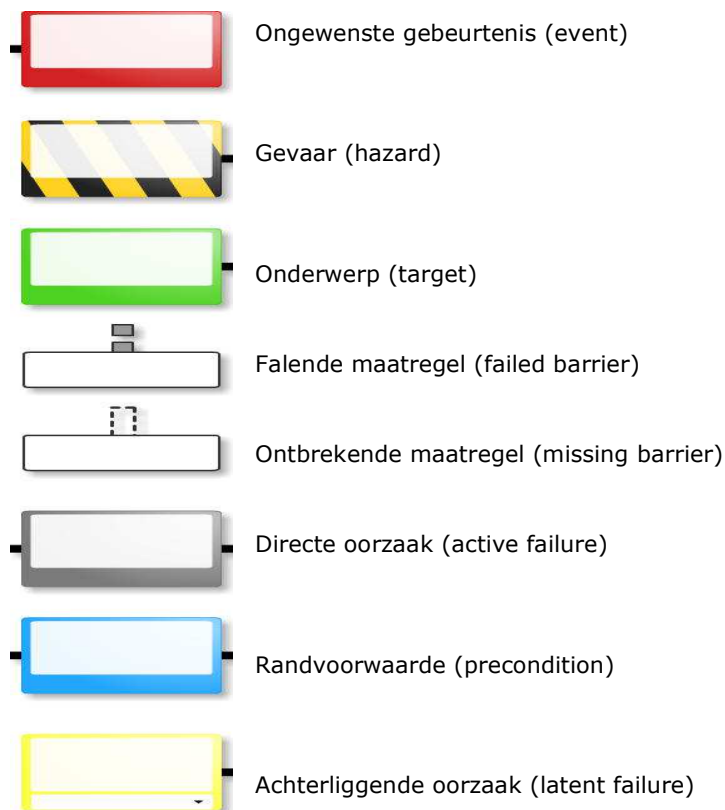
De basis van een Tripod schema wordt gevormd door drie pijlers:

1. De ongewenste gebeurtenis
2. Het gevaar
3. Het onderwerp

De ongewenste gebeurtenis treedt op doordat het gevaar een nadelig effect heeft op het onderwerp. Vervolgens wordt nagegaan welke maatregelen deze ongewenste gebeurtenis hadden kunnen voorkomen. Per maatregel wordt vastgesteld waardoor deze niet werkte of niet aanwezig was; de directe oorzaken. Bij alle directe oorzaken wordt verder gezocht naar welke omstandigheden het mogelijk gemaakt hebben dat een directe oorzaak opgetreden is, de randvoorwaarden. Deze omstandigheden worden op hun beurt veroorzaakt door achterliggende factoren, ook wel indirecte oorzaken genoemd.

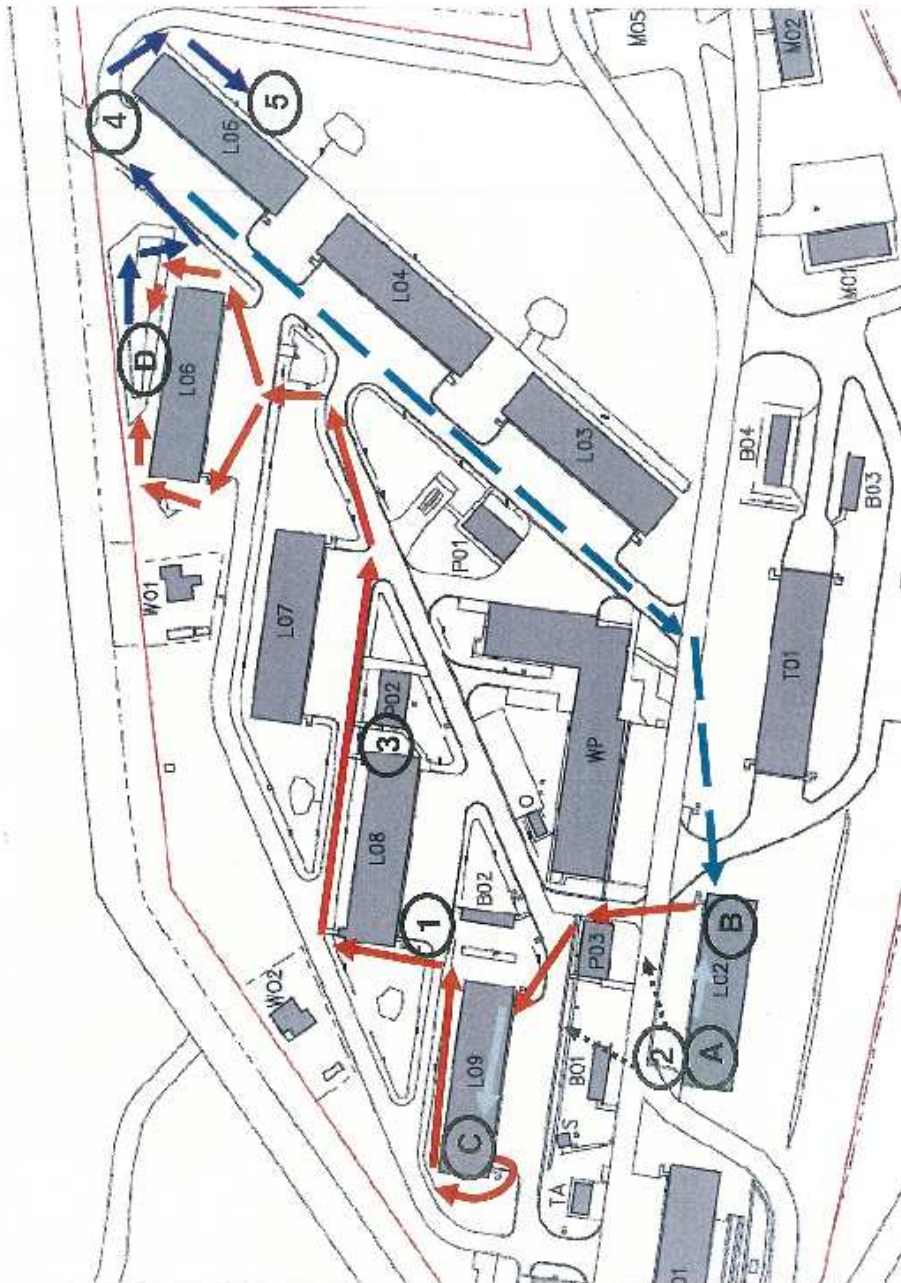
Dit Tripod schema is opgesteld voor een willekeurig sparmoment tussen een cursist en een opponent. Het geeft een antwoord op de algemene vraag hoe voorkomen kan worden dat een cursist letsel oploopt tijdens een sparmoment. Het is uitdrukkelijk niet de beschrijving van het sparmoment van sgt Van Geffen.

De directe en indirecte oorzaken die worden aangeduid in dit schema hebben betrekking op de mogelijke factoren of combinaties daarvan waardoor letsel bij de cursist kan optreden. Hierop zijn de hoofdconclusies en bijbehorende aanbevelingen van dit onderzoek gebaseerd. Natuurlijk zijn er in de loop van dit onderzoek veel meer mogelijkheden voor verbeteringen geïdentificeerd die slechts zijdelings of niet rechtstreeks van invloed zijn geweest op het ontstaan van letsel bij cursisten. Deze zijn dan ook niet in het Tripod schema weergegeven, maar worden wel benoemd in het rapport.

Bijlage 3a: Plattegrond gevechtsbereidheidparcours

Bijlage 3b

Legenda

- 1: Lastige local / verkoper (REM): Deze probeert de cursist in zijn tijd te belemmeren en zo lang mogelijk vast te houden(niet fysiek)
- 2: Nadat de Cursist is ontsnapt zal hij dzv een krijgsgevangenenbewaker(REM) verbaal worden opgejaagd.
- 3: Knuppelscene waarbij de gewonde essentiële info geeft(REM): Deze ligt tussen de twee gebouwen en geeft de cursist info over de locatie van de radio Hij is op de hoogte van het wachtwoord.
- 4: Locatie tbv evaluatie: Hier heeft u de tijd om te evalueren
- 5: Afwachtinglocatie na het scenario: Dit is aan de achterzijde van gebouw L05 waar de cursisten met een tussenafstand van ong 5 meter zonder met elkaar te communiceren voor zichzelf kunnen zorgen.
- A: Locatie kgvn (1 x REM, die zorgt voor de stresshoudingen): Hier wordt eenieder naar binnengebracht en in de stresshouding gezet. Praatje dzv LDO
- B: Locatie waar de instr de opdracht verstrekt: Hier word de opdracht voorgelezen en gemuteerde cursisten gemarkeerd
- C: Scenario met 2 vechters (1 minuut): Direct voor het na binnen gaan wordt dzv de instructeur aangegeven dat de handschoenen aan gaan en het bitje in moet waarna zij de route zullen vervolgen richting de vechters. In het eerste gedeelte van de loods zal de cursist worden opgejaagd door een hond. Bij de vechters zal er gedurende ongeveer 1 minuut een handgemeen zijn. Zodra de cursist weer na buiten gaat worden de handschoenen weer uitgetrokken en meegenomen door de instructeur. (bitje in broekzak)
- D: Scenario met vechter(s) en radio: Net voor gebouw L06 op de splitsing wordt de cursist weer de handschoenen aangereikt. Hierna mag hij kiezen via welke zijde van het gebouw hij gaat verplaatsen. Voor 1 zijde staat een vechter en bij de andere staat hij uit het zicht. De bedoeling is dat de cursist nog gevechtsgereed is en dit voor een paar seconde laat zien. Eenmaal achter het gebouw krijgt hij 1 minuut de tijd om de radio aan de praat te krijgen dat is de tijd zolang de vechter is uitgeschakeld. Na een minuut komt de vechter weer terug. Is het hem gelukt om contact te leggen dan kan hij zijn route vervolgen richting locatie 4. Is het hem niet gelukt dan komt de vechter weer voor een paar seconde waarna hij weer 1 minuut krijgt. Dit herhaalt zich net zo lang als de begeleidend instructeur in schat.

Bijlage 4: Richtlijn werkwijze bij vermoeden van hersenletsel

In deze bijlage wordt een werkwijze aanbevolen om te beoordelen of een sporter zou kunnen doorgaan met een sportevenement, als hij klachten of symptomen heeft die mogelijk passen bij een hersenschudding of ernstiger hersenletsel.

Verschijselen en symptomen

De onderstaand genoemde verschijnselen en symptomen kunnen gebruikt worden om te bepalen of mogelijk sprake is van een hersenschudding en als zodanig kunnen ze ook de voorbode zijn van ernstiger hersenletsel.

Verschijselen van een hersenschudding die vaak worden waargenomen:

- Lege blik
- Vertraagde verbale reactie of vertraagd reageren op opdrachten
- Verwardheid en de onmogelijkheid om de aandacht gericht te houden
- Desoriëntatie
- Vertraagde of incoherente spraak
- Coördinatiestoornis (kan bijvoorbeeld niet over rechte lijn lopen)
- Emoties niet in proportie met de omstandigheden
- Geheugenstoornis
- Elke periode van bewustzijnsverlies

Symptomen van een hersenschudding:

1. Vroege symptomen (minuten tot uren)
  - a. Hoofdpijn
  - b. Duizeligheid of licht in het hoofd
  - c. Geen of verminderd bewust van de omgeving
  - d. Misselijkheid of braken

2. Late symptomen (dagen tot weken)
  - a. Aanhoudende hoofdpijn (van lage intensiteit)
  - b. Licht in het hoofd
  - c. Slechte aandacht en concentratie
  - d. Geheugenstoornis
  - e. Snel vermoeid
  - f. Snel geïrriteerd en lage frustratietolerantie
  - g. Intolerantie voor fel licht of moeite met scherp zien/focussen
  - h. Intolerantie voor harde geluiden, 'geluid' in de oren
  - i. Angststoornis of depressieve stemming
  - j. Slaapstoornis

Beoordelingsschema

Hierna volgt een voorstel voor een beoordelingsschema om te beoordelen of een cursist zou mogen doorgaan met de VAKOL, als hij klachten of symptomen heeft, die mogelijk passen bij een hersenschudding. Deze indeling is afgeleid van de indeling zoals gebruikt in het document 'Practice parameter: The management of concussion in sports (American Association of Neurologists 1997, bevestigd in 2010)' (referte Y).

- Graad 1:

- o Er is slechts sprake van kortdurende verwardheid.
- o Er is geen bewustzijnsverlies.
- o De klachten die zouden kunnen passen bij een hersenschudding verdwijnen binnen vijftien minuten.
- o Deze vorm van een hersenschudding is het moeilijkst te onderkennen.

Een cursist die symptomen heeft passend bij graad 1 stopt met het volgen van het gevechtsbereidheidparcours. Hij wordt direct door een arts onderzocht en aansluitend iedere vijf minuten. Deze arts is getraind in het beoordelen en behandelen van een hersenschudding of ernstiger hersenletsel. Slechts als de klachten en/of symptomen korter duren dan vijftien minuten kan besloten worden om hem weer te laten verdergaan met het gevechtsbereidheidparcours of de VAKOL. Deze beslissing wordt genomen door de arts. Een tweede voorval waarbij graad 1 symptomen optreden, betekent dat de cursist stopt met de opleiding.

- Graad 2:

- o Kortdurende verwarring.
- o Geen bewustzijnsverlies.
- o De klachten of symptomen duren langer dan vijftien minuten.

Een cursist met symptomen passend bij graad 2, wordt beoordeeld door de arts, stopt met de opleiding en neemt de rest van die dag niet meer deel aan de VAKOL. Deze cursist dient frequent gecontroleerd te worden voor de ontwikkeling van intracranieële pathologie. Als hoofdpijn of andere klachten langer dan 1 week duren is nader onderzoek geïndiceerd.

Graad 3:

- o Elk bewustzijnsverlies, al is het nog zo kort.

Een cursist met symptomen passend bij graad 3, dient direct afgevoerd te worden naar een Spoed Eisende Hulp van een ziekenhuis met een ambulance, indien hij bewusteloos blijft of er andere verontrustende symptomen ontstaan. Dit wederom ter beoordeling aan de arts. Bij een periode van korte bewusteloosheid (enige seconden), dient de cursist minimaal een week rust te houden. Het verdere beleid is ter beoordeling aan de arts of de geraadpleegde specialist.